

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 30.

Onsdagen den 8 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 186, angående uppförande av en byggnad för vaktmästarbostäder vid naturhistoriska riksmuseets nybyggnad å Djurgårds-Frescati;

nr 180, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Jursla nr 1 i Östergötlands län;

nr 196, angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel;

nr 197, angående pension åt kaptenen kommissionslantmätaren M. W. Huss;

nr 198, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Jönninge nr 1 i Uppsala län;

nr 199, angående upplåtelse av lägenheter från förra militiebostället Grytaby nr 1 m. m. i Uppsala län;

nr 200, angående upplåtande av lägenheter från Älvkarleby kungsgård i Uppsala län;

nr 201, angående försäljning av förra militiebostället Torsberga nr 1 med underlydande i Södermanlands län;

nr 202, angående upplåtande av lägenheter m. m. från förra häradshövdingbostället Stora Yshult nr 1 i Östergötlands län;

nr 203, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Olseröd nr 11, 12 med Olseröd nr 14 i Kristianstads län;

nr 204, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Haglösa nr 18 i Malmöhus län;

nr 205, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Humlekärr Väster nr 1 och Hammar Väster nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 206, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Tånga nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 207, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Götala nr 1, 2 i Skaraborgs län;

nr 208, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Havstena nr 9 Storegården i Skaraborgs län;

nr 209, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Timmersdala nr 4 Munkagård med Timmersdala nr 7 i Skaraborgs län;

nr 210, angående upplåtande av lägenheter från till Vassgårda kronopark i Värmlands och Örebro län hörande fastigheter;

nr 211, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ålsta nr 3 och 5 i Örebro län;

nr 212, angående upplåtande av lägenheter från förra häradshövdingbostället Mälby nr 3 och 4 i Västmanlands län;

nr 213, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Lådberga nr 2 med Eknö nr 2 i Västmanlands län;

nr 214, angående försäljning till Grängesbergs bostadsförening u. p. a. av visst område av Björnhyttans Kronopark i Kopparbergs län;

nr 215, angående ändrade villkor för erhållande och tillgodojutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget;

nr 216, angående ändrade villkor för erhållande och tillgodojutande av statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hallin* från och med innevarande dag till och med den 16 i denna månad.

Föredrogs första särskilda utskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 6, i anledning av remiss från kamrarna av två utav Kungl. Maj:t avlätna propositioner.

Utskottet hade i detta ärende yttrat följande:

»Till riksdagens särskilda utskott nr 1 hava från kamrarna blivit remitterade två av Kungl. Maj:t till riksdagen avlätna propositioner, nr 150 och nr 157, den förra angående försäljning av förutvarande Västgöta-Dals regementes mötesplats Grunnebohed och den senare angående överlåtelse å statens järnvägar av viss del av det för fjärde arméfördelningen avsedda övningsfältet vid Järva m. m.

Då emellertid dessa propositioner avse ämnen, som icke torde falla inom området för utskottets uppdrag, sådant detta blivit av kamrarna vid utskottets tillsättande angivet, hemställer utskottet, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande propositioner, nr 150 och nr 157, få till kamrarna återlämnas.»

På gjord proposition beslöt kammaren att med bifall till vad utskottet i förevarande memorial hemställt hänvisa nämnda båda propositioner till statsutskottet.

Föredrogs första kammarens första tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda memorial nr 3, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om anordnande av övning

i skidåkning för den manliga ungdomen i folk- och småskolor, samskolor och allmänna läroverk.

Utskottets yttrande i förevarande memorial lydde sålunda:

»Till behandling av första kammarens första tillfälliga utskott har överlämnats en inom första kammaren väckt motion, nr 63, däri herr *Rosén* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande anordnande av övning i skidåkning för den manliga ungdomen i folk- och småskolor, samskolor och allmänna läroverk.

Genom nådig proposition den 29 maj 1914 nr 151, angående understödjande av skididrotten bland ungdomen, har Kungl. Maj:t till riksdagen avlåtit utredning och förslag i förevarande ämne.

Nämnda proposition har den 3 innevarande juli remitterats till statsutskottet. Då det synes utskottet ändamålsenligt, att nämnda proposition och motion behandlas av samma utskott, anhåller utskottet härmed att få till kammaren återlämna herr *Roséns* motion nr 63.»

På gjord proposition beslöt kammaren att med bifall till vad utskottet i föreliggande memorial hemställt hänvisa den i memorialet omförmälda motionen till statsutskottet.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 3 och 4 innevarande juli bordlagda betänkande nr 9, i anledning av väckt motion om ändring av rubriken nr 555 i tulltaxan. *Om ändring av rubriken 555 i tulltaxan.*

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 130, hade herr *Jeansson* i Kalmar, med åberopande av en av honom vid innevarande års första riksdag väckt motion (nr 120), hemställt, »att riksdagen ville besluta, att rubriken nr 555 i gällande tulltaxa måtte erhålla följande ändrade lydelse:

säckar: tydligen använda .....*fria*.»

Utskottet hade i nu föredragna betänkande på åberopade skäl hemställt att riksdagen måtte, i anledning av herr *Jeanssons* i Kalmar förevarande motion, II: 130, besluta att till rubriken nr 555 i gällande tulltaxa skulle fogas följande anmärkning:

Anm. Såsom tydligen slitna anses ej blott sådana säckar, vilka genom längre begagnande blivit verkligt trådslitna eller som förete genom användningen uppkomna hål eller bristningar i söm eller vid fäll, utan jämväl sådana som eljest bära spår av slitning.

Reservation hade avgivits av herr *Bäckström*, friherre *Palmstierna* samt herrar *Röing*, *Sandler*, *Rune*, *Källman* och *Hamrin*, vilka yrkat bifall till motionen.

Herr *Bäckström*: Herr talman! Vi hava haft tillfälle behandla denna sak ganska grundligt på tullavdelningen, så

Om ändring av
rubriken 555
i tulltaxan.

(Forts.)

att jag tror mig hava kunnat bilda mig en mening i frågan, ehuru den är av rent handelsteknisk natur. Jag vill då först oförbehållsamt erkänna, att det formuleringsförslag, som framlagts av utskottet, innebär en ganska avsevärd förbättring, men jag tror dock, att det icke hade varit farligt att gå i ängre och bifalla motionen; de skäl, som häremot anförts, synas mig ej vara så bärkraftiga. Det erkännes dock, att man ganska säkert kan avgöra, huruvida en säck varit »tydligan använd», d. v. s. förut tydligan använd såsom emballage — det är ju den användning som säckar hava — och att de varit *tydligan använda* måste framgå av deras utseende, säckarna måste således bära spår av slitning. Skillnaden mellan vad utskottet föreslagit och vad jag här velat lägga in i orden »tydligan använda» är icke så stor, men dock sådan, att motionärens förslag går något längre och därför synes mig vara att föredraga.

På grund av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Hammarström: För dem av kammarens ledamöter, som i sommarvärmen haft tillfälle och lust att läsa igenom betänkandet i en sådan specialfråga som denna, torde det vara alldeles onödigt att fästa uppmärksamheten på, att den lydelse, som i motionen föreslås för ifrågavarande rubrik, en gång tidigare varit i tilltaxan införd. På grund av de missbruk, som föranletts av denna lydelse, fann sig emellertid riksdagen föranlåten att ändra tulltaxans lydelse i den delen till överensstämmelse med vad som nu gäller. Det torde då vara alldeles uppenbart, något som även framgår av motiveringen, att, därest motionen nu skulle oförändrad bifallas, man snart nog skulle stå inför samma missbruk. Detta har gjort, att icke vare sig första avdelningens majoritet eller utskottet i sin helhet kunnat godkänna motionen oförändrad utan stannat vid det förslag till ändring, som utskottsbetänkandet innehåller. Och då motionären, som själv deltagit i behandlingen av detta ärende inom utskottet, ansett sig tillfredsställd med vad utskottet i detta hänseende föreslagit och funnit sig övertygad om det olämpliga i att bifalla hans förslag oförändrat, torde det väl knappast behövas någon ytterligare motivering för att kammaren skall bifalla vad utskottet här hemställt och vartill jag tillåter mig yrka bifall.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande betänkande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts den 3 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen i fråga om obligatoriskt införande av slöjundervisning vid de allmänna läroverken, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 3 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande nr 1, i fråga om herr Steffens motion, nr 80, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för beredande av bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn.

Om bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 80, som hänvisats till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, hade herr Steffen hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t, i sammanhang med pågående utredning angående införande av obligatorisk sjukförsäkring, jämväl ville föranstalta om en utredning angående vilka åtgärder som borde vidtagas för att i överensstämmelse med vad herr Steffen i motionen närmare utvecklats dels bereda mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn tillfälle att vid tiden omkring förlossningen erhålla tjänlig vård *utom hemmet* å för ändamålet anordnad plats, dels i övrigt genom utgivande av ersättning för direkta omkostnader vid förlossningar *i hemmet* — för barnmorska m. m. — tillförsäkra mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn den vård, som dessa till befordrande av släktets sundhet och hälsa behöfde.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att första kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t, måtte anhålla, att Kungl. Maj:t, i sammanhang med pågående utredning angående införande av obligatorisk sjukförsäkring, jämväl ville föranstalta om utredning, huruvida och i så fall vilka åtgärder borde vidtagas för att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i föreliggande utlåtande yttrats dels tillförsäkra mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn den vård vid förlossningar *i hemmet*, som dessa till befordrande av släktets sundhet och hälsa behöfde, dels i övrigt bereda mindre bemedlade barnsängskvinnor jämte nyfödda barn tillfälle att vid tiden omkring förlossningen i händelse av behov erhålla tjänlig vård *utom hemmet* å för ändamålet anordnad plats.

Herr Steffen: Herr talman, mina herrar! Den motion, om vilken första kammarens andra tillfälliga utskott här uttalar sig, tager sikte på tvenne betydelsefulla sidor av vad jag skulle vilja kalla vår nationella hushållning med vårt eget nationella människomateriel. Det är nämligen dels fråga om barnaföderskor

*Om bättre vård
i vissa fall åt
barnsängs-
kvinnor jämte
nyfödda barn.
(Forts.)*

inom de mindre bemedlade klasserna och dels om dessas nyfödda barn, och meningen är att tillförsäkra båda en bättre vård, än de under nuvarande förhållanden faktiskt åtnjuta. Denna är nämligen ofta ganska otillfredsställande. Däremot är det icke i främsta rummet meningen att tillförsäkra barnaföderskor någon blott pekuniär hjälp. Tonvikten ligger uppå den omedelbara vården och tillsynen samt upplysningar, huru mödrarna böra sköta sig själva och sina nyfödda barn. Ty det är ju ett välbekant förhållande, att icke minst inom de mindre bemedlade hemmen konstnen att rätt hushålla med penningemedlen stundom icke är synnerligen högt utvecklad. Därför är det meningen att bispringa in natura, d. v. s. att genom omedelbart personligt ingripande skaffa vård och skötsel av barnmorska, läkarehjälp och så vidare.

Vad nu behovet av ett sådant ingripande från samhällets sida beträffar, ha vi först att taga kvinnorna eller barnaföderskorna i betraktande. Vi ha naturligtvis att beakta, att det gäller att fortast möjligt bringa dessas arbetskraft tillbaka till verksamheten i hemmet och, såsom tyvärr rätt ofta är fallet, till förvärvsarbetet utanför hemmet å arbetsmarknaden — fortast möjligt efter barnsörden och med så liten varaktig minskning som möjligt i denna arbetskraft uti kvalitativt och kvantitativt avseende. Det är sålunda en mycket stor nationalekonomisk uppgift denna, att för de mindre bemedlade barnsängskvinnorna ställa det så, att de snart kunna bliva starka och arbetsdugliga igen, med så litet avbräck som möjligt för framtiden i följd av barnsörden.

I detta sammanhang är det icke utan intresse att bemärka, att äktenskapsfrekvensen i vårt land varit i stadigt sjunkande under mycket lång tid. Under hela det nittonde århundradet har den sjunkit från något över 8 per mille till omkring 6 per mille av hela medelfolkmängden. Detta sjunkande fortfar under innevarande århundrade, så att vi år 1911 voro något under 6 per mille i vår äktenskapsfrekvens. Det är sålunda, vad beträffar barnaföderskor inom äktenskapen, tydligt, att vi hava att räkna med ett avtagande antal äktenskap i proportion till folkmängden.

Vad de nyfödda barnen angår, äro förhållandena ännu tydligare och ännu betänkligare. Det är ett faktum, att sedan årtiondet 1821—1830 till början av innevarande århundrade frekvensen av levande födda barn per mille av medelfolkmängden har sjunkit från något över 34 till något över 25. År 1911 var frekvensen av levande födda barn i vårt land under 24 per mille. Alltså ett stadigt avtagande. Det har visserligen pekats på det synnerligen glädjande faktum, att även mortaliteten gått tillbaka i vårt land, så att denna sjunkit allt sedan början av 1800-talet från 28 per mille till omkring 15 per mille årtiondet 1901—10. För närvarande är den under 14 per mille. Men om vi jämföra dessa tal, dödligheten och nativiteten, finna

vi, att ehuru båda sjunkit, har dock på det hela taget nativiteten, särskilt på senare tider, visat benägenhet att sjunka hastigare än dödligheten, så att nativitetsöverskottet, överskottet födda utöver döda, varit i sjunkande, särskilt under de sista tio, femton åren. Vårt nativitetsöverskott visar numera tydlig tendens att stadigt sjunka från 11 till 10 per mille samt att gå vidare på den vägen.

*Om bättre vård
i vissa fall åt
barnsängs-
kvinnor jämte
nyfödda barn.*

(Forts.)

Klart är ju, att det finnes en gräns för mänskliga möjligheter att sänka dödligheten. I vårt land ha utträttats storverk på detta område, och det skall sannolikt utträttas än mer. Men där finnes naturligtvis en gräns. En viss dödlighet — ehuru låg i jämförelse med äldre tidens — komma vi naturligtvis alltid att hava. Å andra sidan finnes ingen sådan naturlig och ofrånkomlig gräns för nativitetsens sänkande. Vad vi sålunda än må vidare åtgöra för att sänka dödligheten, ha vi ändå att räkna med det faktum, att det kan hända, att framtiden kommer att uppvisa en så starkt sjunkande födelsefrekvens, att folkökningen bliver mindre och mindre i vårt land.

Den motion, som legat före i utskottet till behandling, åsyftar att vi bättre än förut skola söka tillvarata de nyfödda barn, som vi överhuvud taget hava att räkna med i vårt land — nämligen genom att tillförsäkra dem, som i följd av de ekonomiska förhållandena därav äro mest i behov, den bästa möjliga vård. Härvid kan bliva fråga dels om vård åt barnaföderskan i hennes eget hem och dels om vård på förlossningsanstalt, då det av olika anledningar visar sig olämpligt eller omöjligt att barnaföderskan stannar kvar i sitt hem, eller i de fall, då hon icke har något hem att tillgå, såsom beklagligtvis rätt ofta är fallet med ogifta mödrar. Det skulle sålunda, enligt utskottets förslag, kunna bliva fråga om fri barnmorskehjälp, fri läkarhjälp och fri medicin i hemmet åt barnaföderskan samt, icke minst, fråga om en hjälp bestående däri, att hon får sig i hemmet tillskickad en kvinna, som kan uppehålla hemmets skötsel under det att modern ligger oförmögen därtill. Det gäller icke blott att skaffa vård åt barnsängskvinnan, utan även åt hennes hem, ty givetvis måste det uti ett fattigt hem vara föremål för en ständig oro för barnsängskvinnan, att hemmet icke kan skötas så som det borde under den tid, då hon måste ligga till sängs. Dessutom måste det bliva fråga om anstaltsvård samt, i den mån vi i framtiden kunna räkna därmed, även moderskapsförsäkring eller penningersättning för förlorad arbetsförtjänst under barnsörden.

Här ber jag att få framhålla, att denna motion föreligger såväl i andra som i första kammaren. Den har i medkammaren väckts av friherre Palmstierna. Det är icke jag, som blott upptagit motionen i första kammaren, utan det är friherre Palmstierna, som har hedern av att hava framträtt med det föreliggande förslaget. Han är sålunda upphovsmannen till motionen. Emellertid har jag tillåtit mig att företaga vissa ändringar

Om bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn. såväl i den av friherre Palmstierna väckta motionens motivering som i dess kläm.

Uti friherre Palmstiernas motion läses följande: »Vad våra egna förhållanden angår, synes det mig, som om lämpligaste utvägen vore, att staten lämnar ett efter vissa grunder beräknat årligt bidrag till de kommuner, vilka tillförsäkras barnbörds-hjälp intill ett fastställt maximibelopp åt sådana medlemmar av kommunen, vilkas inkomster och förmögenhetsvillkor icke överstiga en närmare fixerad summa, allt under förutsättning att understödet icke åsättes fattigvårdskaraktär.»

(Forts.)

Friherre Palmstierna förutsätter sålunda, att hjälpen skulle finansieras på det sättet, att staten lämnar ett efter vissa grunder beräknat årligt bidrag till de kommuner, som anordna sådan hjälp åt barnbördskvinnor och deras nyfödda barn, som i motionen åsyftas. Mot detta sätt att lösa problemet har jag för min del den betänkligheten, att det ju finnes ett mycket stort antal kommuner, särskilt landskommuner och fattiga sådana i vårt land, vilka icke gärna kunna förväntas taga det initiativ och göra de penningeuppföringar för ändamålet, som äro nödiga för att en sådan hjälp åt de mindre bemedlade barnaföderskorna och deras nyfödda barn, som åsyftas, skall kunna komma till stånd. Om icke kommunerna taga initiativet, kommer naturligtvis icke något bidrag från statens sida för vidtagande av anordningar i detta syfte. Hela saken råkar i baklås på grund av bristande företagsamhet eller ekonomisk bärkraft eller kanske bådadera å dylika, säkerligen ganska talrika kommuners sida.

Det finnes sålunda, enligt mitt förmenande, ganska ringa möjlighet för att få en tillräckligt allmän förbättring i de mindre bemedlade barnsängskvinnornas och deras barns förhållanden till stånd på det sätt, som andra-kammar-motionen föreslår. Därför har jag tänkt mig, att denna fråga bör utredas i sammanhang med den redan påbörjade utredningen inom socialstyrelsen beträffande obligatorisk sjukförsäkring. Såväl jag personligen som utskottet hava försäkrat oss om, att en sådan anordning överensstämmer med uppfattningen inom socialstyrelsen. Vi hava också inom utskottet förvissat oss om, att det direktiv, som socialstyrelsen redan fått, nämligen att ägna moderskapsförsäkringen och barnaföderskevärdens sin uppmärksamhet i sammanhang med utredningen om obligatorisk sjukförsäkring, behöver utvidgas och preciseras för att nå den omfattning, som uti motionen åsyftas. Annars är fara för, att en sådan utredning angående moderskaps hjälp kommer att begränsas till vissa sociala klasser, närmast de kvinnliga lönearbetarnas klass, och således icke får den omfattning, som är av nöden för att motionens syfte, hjälp åt alla behövande barnsängskvinnor och deras barn, skall komma till stånd uti en framtid. Men det är naturligtvis icke utskottets mening, att denna utredning skulle igångsättas såsom en särskild utredning, fristående för sig själv,

utan att den skulle utföras i sammanhang med den pågående utredningen om obligatorisk sjukförsäkring.

Att ett behov av bättre vård åt mindre bemedlade barnsängskvinnor och deras späda barn föreligger och även av de på detta område mest auktoritativa kännare anses föreligga, därom ha vi av tidningarna fått upplysning helt nyligen. Sålunda har *medicinalstyrelsen* uti infortrat utlåtande yttrat, att »behov av ett större antal förlossningsanstalter otvivelaktigt föreligger, varför det vore önskvärt, att antalet av dessa ökades eller att i övrigt åtgärder vidtoges för att underlätta svårigheterna för mödrarna och deras familjer vid förlossningen och under barnsängstiden» — naturligtvis inom de mindre bemedlade klasserna. Vidare har *socialstyrelsen* uttalat sig om motionen på följande sätt (jag skall endast anföra ett par uttryck): »Först genom att på sätt, som skett i England och föreslagits för Norge, låta moderskapshjälpen utgå till samtliga barnaföderskor tillhörande de kroppsarbetande klasserna, kan moderskapsförsäkringen anses hava nått en tillfredsställande anslutning. Att en sådan lösning av problemet torde kräva, att kostnaderna för moderskapsförsäkringen delvis bäras av det allmänna, är en konsekvens, som styrelsen funnit sig böra i detta sammanhang antyda, men som i övrigt ansetts ligga utanför ramen för föreliggande utlåtande. Under åberopande av vad ovan anförts och med särskild hänsyn därtill, att frågan om införande av obligatorisk sjukförsäkring för de kroppsarbetande klasserna i vidsträckt mening numera blivit uppförd på dagordningen även i vårt land, finner styrelsen, att frågan om åtgärder för beredande av bättre vård åt barnsängskvinnor jämte deras nyfödda barn enklast och bäst utredes i samband med utredningen rörande obligatorisk sjukförsäkring.»

Jag har visserligen klart för mig, att det nödvändigtvis måste förlöpa en ganska avsevärd tid, innan utredningen om obligatorisk sjukförsäkring och, enligt mitt förslag, i sammanhang därmed om förbättring i vården av barnsängskvinnor och deras nyfödda barn kan bli avslutad samt att detta dröjsmål kan anses vara en icke ringa olägenhet, som åtföljer denna anordning för frågans lösning. Men å andra sidan vinner man enligt mitt förmenande otvivelaktigt den stora fördelen, att när frågan löses, löses den på det mest definitiva, mest omfattande och grundliga och i ekonomiskt avseende solidaste och bästa sätt. Om man nu skulle vilja betona, att dock något bör göras *under väntetiden* i denna synnerligen angelägna fråga, så föreligger naturligtvis möjligheten att staten bispringer den frivilliga och särskilt den frivilliga kommunala verksamheten i denna riktning. Men jag skulle vilja framhålla, att det vore olyckligt, om detta bispringande toge den form, att frågans *definitiva* lösning därigenom bleve föregripen eller i någon mån hindrad. Så får enligt mitt förmenande icke ske, utan bör anordningen taga sådan gestalt, att det blir fullt tydligt, att den har endast en provisorisk karak-

Om bättre vård
i vissa fall åt
barnsängs-
kvinnor jämte
nyfödda barn.

(Forts.)

Om bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn. tär, till dess frågan om obligatorisk sjukförsäkring blir löst, med vilken det nu föreliggande spørsmålet i alla avseenden på det intimaste hör samman.

Jag får således, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan!

(Forts.)

Greve Lagerbjelke: I likhet med utskottet finner jag förevarande fråga vara synnerligen behjärtansvärd, och jag har heller ingenting emot utskottets hemställan. Men jag kan dock icke underlåta att med några ord vända mig mot utskottets motivering utan att därför bliva alltför vidlyftig. Jag anser mig nämligen böra framhålla, hurusom utskottets motivering kan giva anledning till olika meningar angående den omfattning utskottet avsett att giva åt frågan. Det är ju en rent teknisk skillnad mellan begreppen *obemedlade* och *mindre bemedlade*, och de båda olika uttrycken förekomma i författningarna uti helt olika bemärkelser. Det är då anmärkningsvärt, att när utskottet i sin kläm talar om *mindre bemedlade* barnsängskvinnor, så förekommer detta uttryck på intet enda ställe i utskottets motivering. Därstädes användes i stället genomgående uttrycket *obemedlade*.

Beträffande nu själva saken, har utskottet i likhet med motionären yrkat åtgärder av två slag för den ifrågavarande vården, dels förlossningshem och dels särskild vård i hemmen; motionären synes föredraga vården på förlossningsanstalter, var- emot utskottet föredrager vården i hemmet. I detta avseende vill jag förena mig med utskottet därutinnan, att jag anser vården i hemmet böra föredragas såväl ur social som ekonomisk synpunkt. Skulle verkligen förlossningshem komma att upprättas i landet i den omfattning som motionären här synes avse, blir detta en ytterligare börda för landet, vilken nog kan bliva ganska svår att bära. Den, som suttit i landsting, vet väl vad sjukvården och de ständigt uppdykande frågorna om nya lasarett kostar, och jag vill här uttala ett betänksamhetens ord. Beträffande vården i hemmet finner jag, att därvidlag anställande av s. k. hemsköterskor är frågans kärnpunkt. Vikten härav framhålles även av utskottet i dess utlåtande, om jag också icke därvidlag finner denna fråga vara så lättlöst, som utskottet anser den vara. Utskottet yttrar på sid. 4 att denna form torde vara förhållandevis ej blott billig, utan även lätt att ordna. Ja, skola vi ordna med hemsköterskor för alla eller flertalet obemedlade barnsängskvinnor i vårt land, då är det nog en stor historia, vars konsekvenser äro svåra att överblicka både med avseende å kostnadernas beräkning och beträffande hur själva institutionen skulle ordnas. I sådant avseende nämner utskottet icke ett ord. För min del hyser jag, i likhet med motionären nyss, stora betänkligheter mot att överlämna detta ordnande åt kommunerna. Man har nog därvidlag, även om kommunerna skulle få påräkna stats-

bidrag, föga anledning att tro, det flertalet kommuner skulle vilja lägga sig till med denna nya institution. Jag tror då, att man skulle kunna lita mera på att sådana hemsköterskor skulle kunna anställas av de frivilliga sjukförsäkringsföreningarna. Dessa ha nu nått ganska stor utveckling i landet. Enligt en approximativ uppskattning finnas för närvarande icke mindre än 50,000 kvinnor eller i runt tal en tredjedel av samtliga till sjukkasserörelsen anslutna kvinnor, som äro berättigade att i förekommande fall erhålla moderskapshjälp. Det synes mig således vara en verklig grund till verksamhet från sjukföreningarnas sida, i detta avseende; och man kunde förutsätta, att statsmakterna skulle öka de anslag, som utgå till dessa föreningar. Då såväl utskottet som motionären omnämnt, att 1912 års riksdag till nu ifrågasvarande sjukförsäkringsföreningar lämnat ett anslag av 25,000 kronor, kan det vara skäl att här erinra om, att i nästa års stat är upptaget dubbla beloppet, 50,000 kronor, för detta ändamål.

*Om bättre vård
i vissa fall åt
barnsängs-
kvinnor jämte
nyfödda barn.*

(Forts.)

Jag har velat uttala dessa erinringar, för att några direktiv skulle finnas för den utredning, jag hoppas kommer att bli en följd av motionen; och får jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre de Geer, Fabian: Den föregående ärade talaren har tillstyrkt utskottets förslag och blott gjort några anmärkningar mot motiveringen. Därvidlag fäste han sig särskilt vid uttrycken »mindre bemedlade» och »obemedlade». Nu är det ju givet, att det intresse man kan hysa för en barnaföderskas bättre vård är större i fråga om de obemedlade än ifråga om de mindre bemedlade, men för alla, såvitt möjligt, bör man söka åstadkomma den bästa möjliga vård. Det är nog så som den föregående ärade talaren sade, att vården i hemmet är det väsentligaste, och det har även utskottet tänkt sig, liksom även motionären. Det andra sättet att lösa frågan, medelst särskilda hem för kvinnorna, är mycket kostsamt och ganska svårt, men olösligt är det ju icke.

Själva frågan är av den stora vikt, att kamrarna böra beakta den. Jag tror, att den motivering, som här finnes, kunde vara åtskilligt fullständigare, men frågan är av ett ganska stort omfång och socialstyrelsen har redan tagit hand om den, och jag är förvissad, att styrelsen, oberoende av den möjligen ofullständiga utredning, som här finnes, kommer att bearbeta frågan efter de grunder, som här äro i huvudsak framlagda.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Berglund, Jan Erik: När jag såg den här motionen första gången, gav den det intrycket, att den var tämligen överflödig, alldenstund saken redan var överlämnad till socialstyrelsen för utredning, d. v. s. i den form, att utredning skulle göras angående obligatorisk sjukförsäkring i vårt land; och en obligatorisk

Om bättre vård i vissa fall åt barnsängs-kvinnor jämte nyfödda barn. sjukförsäkring, som icke är åtföljd av moderskapsförsäkring torde i denna tid vara tämligen otänkbar.

Sedan jag nu hört dels motionären dels greve Lagerbjelke, kan jag emellertid icke underlåta att i allt fall säga några ord.

(Forts.) Greve Lagerbjelke yttrade något om de anslag till sjukkassor för beredande av moderskaphjälp, som för närvarande utgå, det är med anledning därav, jag vill säga några ord.

Nu är det ju så, att vi hava en frivillig sjukförsäkring, vilken tarvar rätt stora avgifter för medlemskap, relativt stora åtminstone för många små inkomsttagare, men å andra sidan lämnar staten nu understöd till kvinnor, som hava råd att försäkra sig till ett belopp av intill fyra kronor per dag i sjukunderstöd, vilket naturligtvis icke kan vara alldeles riktigt då de allra fattigaste eller som ej hava råd att sjukförsäkra sig bliva alldeles utan. Den lag, som år 1912 antogs, markerade också, att den blott var ett provisorium. Samtidigt som lagen antogs, meddelades att en ny utredning skulle komma till stånd. Nu hoppas jag, att denna utredning måtte bliva så omfattande, att man kan få en verklig moderskapsförsäkring ordnad i vårt land. Svårigheten är bara, att även i en obligatorisk sjukförsäkring få med alla, som verkligen behöva moderskaphjälp, t. ex. hemarbeterskor. Hur skall man i den obligatoriska försäkringen få dem med? Hittills har det såvitt jag vet icke lyckats i något land, men jag hoppas, att man skall hitta på något sätt därför hos oss, ty dessa hemarbeterskor äro de mest behövande. De ha ingen hjälp alls, med undantag av dem, som äro så företagsamma, att de gå in i sjukkassor och ha råd att betala en avgift av tio å tolv kronor per år.

Jag har velat säga dessa ord för att påpeka, vilka svårigheter det är att få de allra fattigaste med, hur önskvärt det än må vara. Den utredning av 1911, som föreligger, har endast tagit med industriarbeterskor, icke hemarbeterskor, och detta förslag ansågs ju vara för svagt, varför det denna gång vore skäl att taga det grundligare. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr von Mentzer: Den förste ärade talaren anlade på denna fråga den nationalekonomiska synpunkten, men då det synes mig att han gjort det på ett ensidigt sätt, kan jag icke underlåta att säga några ord. Här finns, såsom herrarna väl veta, en högre lag, som icke bör förbises, även när man utgår från den nationalekonomiska synpunkten. Utskottet har på sid. 4 i sitt utlåtande sagt — jag skall läsa upp särskilt en del av utlåtandet — mitt på sid. 4 står: »den farhågan, att man genom beredandet av bättre vård åt de ogifta mödrarna och deras barn skulle på ett obehörigt sätt premiera de fria förbindelserna, torde äga lika litet berättigande som den åsikten, att man genom försummande i detta avseende av ifrågavarande kvinnor och deras späda barn skulle verka för moralens höjande. Härom må emellertid råda vilken mening som helst, med säkerhet kan dock sägas, att samhället är i stort behov av de individer, som födas, och har förpliktelse att på bästa sätt sörja för vår-

den av såväl de utom äktenskapet födda späda barnen, som deras mödrar». Jag skall be att få betona, att meningen troligen är, att detta uttalande skall bliva riksdagens uttalande. Detta skall ligga såsom grund för det slut, vartill man kommer i den skrivelse, som väl är avsedd att avgå till Kungl. Maj:t. Här skulle sålunda riksdagen uttala sig för att samhället är i stort behov av de individer som födas, oberoende av dessa individers ställning i övrigt. När jag läser detta, kan jag icke glömma den höga lag, som är uttalad i de orden, att Gud utkräver fädernas missgärning på barnen. Den sanningen har blivit erkänd på andra områden och kan icke heller förnekas på detta område, vare sig från vetenskapligt eller från annat håll. Ihågkommande denna sanning kan man bestämt med skäl fråga, huruvida det, såsom utskottet förmenat, kan med säkerhet sägas, att samhället är i behov av de individer, som födas d. v. s. även av dem, vilka i många fall uppenbarligen äro hemfallna under den av mig berörda högre lagen. Vidare kan jag för min del icke vara med om att med säkerhet säga, att samhället har förpliktelse att på bästa sätt sörja för mödrar i fria förbindelser. De, som stå färdiga och villiga att ingå i dylika förbindelser, kunna väl, om ett sådant uttalande av riksdagen får göras, hålla framför sig det, att de från samhällets sida dock hava ett löfte, att det är samhällets skyldighet att på bästa sätt sörja för mödrarna och deras barn. Ehuru jag av barmhärtighetsskäl och från barmhärtighetssynpunkt icke vill motsätta mig klämman, som föreligger i detta utskottets utlåtande, kan jag dock icke låta det stå utan att för min del framställa det yrkandet, att den av mig upplästa satsen i utskottets utlåtande måtte utgå.

*Om bättre vård
i vissa fall åt
barnsängs-
kvinnor jämte
nyfödda barn.
(Forts.)*

Herr Nilson, Karl August: Jag kan icke annat än beklaga det närmast föregående yttrandet i denna fråga och jag kan icke tänka mig, att kammaren här skall följa herr von Mentzer, hur gärna man än vill skriva under sanningen av det bibelord han nyss citerade. Om, såsom talaren anförde, det är Guds lag att hemsöka fädernas missgärningar på barnen, är väl därmed icke sagt, att riksdagen och samhället skall göras till exekutor av denna lag. Samhället har helt säkert andra förpliktelser, och vad talaren till sist anförde, nämligen barmhärtighetshänsynen, kräver av oss en helt annan tankegång, och jag tycker att denna tankegång är så tydligt och väl uttryckt i utskottets motivering, att jag icke på något sätt kan underkänna denna, utan ber jag få yrka avslag på herr von Mentzers förslag.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag skall be att få understryka greve Lagerbjelkes yttrande, att det icke är något behov men kan leda till stora ekonomiska konsekvenser, om man icke begränsar denna moderskapsvård till dem, som äro obemedlade.

Vidare skall jag, med anledning av herr von Mentzers yttrande, be att få säga, att icke heller jag tycker om berörda

Om bättre vård
i vissa fall åt
barnsängs-
kvinnor jämte
nyfödda barn
(Forts.)

punkt i utskottsutlåtandet. Den utgår från en felaktig syn på saken. Den synpunkt, som herr von Mentzer här anlade, är nog riktigare än utskottets. Här säges, att samhället är i behov av individer utan vidare och att samhället därför har förpliktelse att på bästa sätt sörja för vården av såväl de utom äkten- skapet födda späda barnen som deras mödrar, men här talas icke ett ord om den förpliktelse, som fäderna till dessa barn ha, och jag skall be att få fästa uppmärksamheten på att, när denna fråga ordnas, bör den ordnas så, att man har tillfälle att av barnens fäder utkräva vad de äro pliktiga att betala. Det vilar också över dem en mycket stor både moralisk och ekonomisk förplik- telse och det har här förbisetts, och det är detta, jag velat anmärka.

Herr Petré, Alfred: Jag har begärt ordet för att framhålla en synpunkt, som jag anser böra komma fram i en diskussion om denna fråga. Jag syftar på det intima samband, som finnes mellan kravet på vård åt mindre bemedlade barn- sängskvinnor och deras späda barn och den nya lagen om arbetar- skydd, som antogs vid 1912 års riksdag och som trädde i kraft den 1 januari 1913. I § 19 av denna lag finnes följande före- skrift: »Kvinna, som fött barn, må icke användas i sådant arbete, som angives i § 15», d. v. s. i större industriella företag, »under de sex första veckorna efter barnsörden, därest icke med läkar- betyg styrkes, att hon utan men för sig eller barnet tidigare kan börja arbetet». Denna paragraf innebär ändringar på tvenne punkter i förhållande till den föregående skyddslagen av år 1900, nämligen dels i det hänseendet, att — medan modern enligt den gamla lagen fick börja arbeta redan fyra veckor efter barnsörden utan läkarbetyg, i det sådant krävdes endast, där- est hon dessförinnan ville återinträda i arbetet — tiden i fråga nu är satt till sex veckor, och dels därutinnan, att läkarbe- tyget skall innehålla icke endast — som förut var stadgat — att modern kan börja arbetet utan men för sig utan jämväl att arbe- tets återupptagande kan ske utan men för barnet. Detta sista tillägg är, såsom jag närmare skall belysa, av utomordentligt stor betydelse.

Jag vill emellertid först förutskicka den anmärkningen, att, när detta förslag framlades av Kungl. Maj:t, avsikten var att till samma riksdag framlägga förslag om obligatorisk moder- skapsförsäkring, så att varje mindre bemedled barnaföderska, under den tid lagen om arbetarskydd föreskrev ledighet, skulle vara tillförsäkrad visst understöd. Som vi veta, blev på grund av vissa förhållanden, särskilt den kritik över det av vederbö- rande kommitté framlagda förslaget om moderskapsförsäkring som framkom, detta lagförslag icke framlagt, utan begärdes i stället ett visst anslag till understöd åt barnsängskvinnor. Men det är ju alldeles klart, att det endast blir ett mindretal av de behövande, som komma i åtnjutande av detta understöd, och så

länge det icke finnes någon obligatorisk lagstiftning på området, komma givetvis många mindre bemedlade barnsängskvinnor att sakna det ekonomiska understöd, som är nödvändigt för att de skola kunna avhålla sig från arbete under den tid, som i den nya lagen om arbetarskydd är föreskrivet. Det vanskliga i denna bestämmelse, att modern icke skall få börja arbeta inom nämnda tid, såvida icke genom läkarbetyg kan styrkas, att det kan ske utan men för henne *eller barnet*, ligger däri — såsom också framhållits i den medicinska facklitteraturen — att ammandet av barnet kan sägas vara en nödvändig betingelse för att barnet skall bliva så sunt och friskt som möjligt. Om alltså en moder efter genomgången barnsörjd kommer upp till en läkare och det visar sig, att hon är tillräckligt stark för att kunna återupptaga arbetet, men hon ammar sitt barn, måste en samvetsgrann läkare säga, att det är till men för barnet, om hon icke fortsätter att amma det, och hon kan alltså icke få detta intyg, då hon icke samtidigt kan amma sitt barn. Men då hon utan arbete icke har någon möjlighet att försörja sig och barnet, kommer det då säkerligen ofta att inträffa, att modern helt enkelt slutar att amma barnet och, sedan detta sålunda blivit avvant åter går till en läkare. I den nu förhandenvarande situationen, när det naturliga sammanhanget mellan moder och barnet redan är avbrutet, finnes icke längre något hinder för läkaren att åt modern i fråga giva intyg därom, att hon kan återupptaga sitt arbete.

Om bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn.
(Forts.)

Vad jag med det nu sagda vill ha framhållet är alltså, att nämnda paragraf i den nya lagen om arbetarskydd — en paragraf, som arbetsgivaren nog icke törs se genom fingrarna med, då det ju är stadgat böter ifall den icke följes — såsom en nödvändig konsekvens förutsätter, att den mindre bemedlade barnsängskvinnan och hennes barn få ett ekonomiskt understöd under dessa sex veckor, då hon icke bör återupptaga arbetet utan bör helt ägna sig åt sitt barn. Ty erhålles icke sådant understöd, kan man icke med bestämmelsen i fråga nå det syfte, som med densamma avses. Herr talman! Jag har härmed velat till protokollet få antecknat den synpunkten, att det råder ett mycket intimt samband mellan nämnda paragraf i lagen om arbetarskydd och det krav, som i den förevarande motionen är framställt. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på föreliggande utlåtande, förutom i fråga om motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, endast yrkats bifall till vad utskottet hemställt.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att i avseende därå vore yrkat, dels att vad utskottet yttrat skulle god-

Om bättre vård i vissa fall åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn. kännas, dels ock, av herr *von Mentzer*, att till stöd för kammarens nyss fattade beslut skulle åberopas utskottets motivering med den ändring, att därur uteslötes den mening, som å sid. 4 i det tryckta utlåtandet började med ordet »Härom» och slutade med ordet »mödrar».

(Forts.)

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare på bifall till herr *von Mentzers* yrkande; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Mentzer* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner motiveringen i första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *von Mentzers* yrkande i frågan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 27.

Jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 4 och 7 innevarande juli bordlagda utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte med anledning därav väckta motioner.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Ang. svensk kurs i klassisk fornkunskap i Rom. Kungl. Maj:t hade under punkt 139 av åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att för anordnande av en svensk kurs i klassisk fornkunskap i huvudsaklig överensstäm-

melse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 framlagda grunderna på extra stat för år 1915 bevilja ett belopp av högst 6,700 kronor.

Ang. svensk kurs i klassisk fornkunskap i Rom.

(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av greve *F. Cl:son Wachtmeister*, vilken ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte för anordnande av en svensk kurs i klassisk fornkunskap i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 framlagda grunderna på extra stat för år 1915 bevilja ett belopp av högst 6,700 kronor.

Herr statsrådet *Westman*: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har under den del av riksdagen, som hittills förflutit, ställt sig synnerligen välvilligt gent emot anslagen under åttonde huvudtiteln. Så är ock fallet i det utlåtande av statsutskottet, som nu föreligger. Det är endast i fråga om en punkt, som statsutskottet hemställt om avslag, nämligen den nu föreliggande. Jag ber att med några ord få belysa innebörden av det förslag, som i denna punkt framställts.

Redan i januaripropositionen hade på min företrädares hemställan föreslagits, att ett belopp av 6,700 kronor skulle reserveras i avbidan på proposition om anslag till en svensk arkeologisk kurs i Rom. Det förslag, som då bebådades, har sedermera framlagts i statsverkspropositionen av den 14 maj.

Den ifrågavarande kursen skulle stå under ledning av en svensk vetenskapsman, som skulle sköta undervisningen med tillhjälp av en assistent eller annat sakkunnigt biträde. Genom att bevilja stipendier åt högst 8 studenter, som hade djupare inträngt i det klassiska studiet, skulle man bereda dem tillfälle att närvara vid kursen och tillgodogöra sig den undervisning, som meddelades. Kursen skulle ingå som ett led i universitetsundervisningen den skulle förläggas huvudsakligen till Rom, och pågå under fyra månader. Den skulle avse att bringa deltagarna i en levande beröring med minnesmärkena från den klassiska kulturen. Ett sådant syfte ha ju andra länder funnit särskilt behjärtansvärt. Flera kulturstater, såsom Tyskland, Frankrike, England och Amerika hava som bekant upprättat arkeologiska institut såväl i Rom som i Athen, medan Österrike har ett sådant institut endast i Athen.

Jag ber nu att få underkasta de skäl statsutskottet anført för sitt avstyrkande en närmare granskning. Det första skäl utskottet anför, är att den föreslagna kursen skulle i viss mån medföra en desorganisation av universitetsundervisningen. Detta skäl har icke först framkommit inom statsutskottet, utan fram-

Ang. svensk
kurs i klassisk
fornkunskap i
Rom.
(Forts.)

förts redan under ärendets tidigare handläggning. Det har som herrarna finna av utredningen, i statsverkspropositionen, anförts av lektor Bergman, vilken åt densamma givit den lyckligaste formuleringen. Utskottet har emellertid citerat en mindre lycklig mera paradoxal formulering, som givits av professor Psilander.

Anledningen till att denna anmärkning framställts, är en detalj i förslaget, vilken mycket lätt skulle kunna ändras, utan att förslaget därigenom bleve i någon mån lidande i huvudsak. Där har nemligen framkastats den tanken, att, därest någon av professorerna i klassisk fornkunskap och antikens historia i Lund eller Uppsala förordnades till kursens ledare, skulle för honom icke förordnas någon vikarie utan han skulle anses fullgöra sin undervisningsskyldighet för vårterminen därigenom, att han ledde undervisningen vid kursen i Rom. Jag ber att få påpeka, att det icke är något alldeles enastående, att man låter en professor utbyta sin föreläsningsskyldighet mot undervisning vid vetenskapliga exkursioner. Sådant har förekommit i fråga om undervisningen i geologi, konsthistoria och nordisk arkeologi, även om det skett i mindre omfattning, än här föreslagits.

Man har emellertid velat göra gällande, att därest den nu ifrågasatta anordningen vidtoges, skulle detta medföra olägenhet för de studenter, som icke få tillfälle att vara med om kursen i Rom. Härpå kan svaras, att denna olägenhet skulle på sin höjd kunna återkomma var tolfte termin vid vardera universitetet, därest man tänker sig, att kursen komme att upprepas vart tredje år. Vidare skulle en mycket stor del av de studenter, som mera ingående studera klassisk arkeologi, få tillfälle att följa med på kursen. Jag har tagit kännedom om det antal åhörare, som under de senaste åren åhört de föreläsningar, som hållits i klassisk arkeologi av de båda professorerna i Lund och Uppsala, och jag har därvid funnit, att i Uppsala ha föreläsningarna i detta ämne åhörts av 2, 3, 4, 5, högst 6 deltagare, medan däremot i för Lund motsvarande siffra är 4, 5, 6 och sista terminen 9 åhörare. Däremot har det visat sig, att när de båda professorerna ifråga hålla föreläsningar av historiskt innehåll t. ex. över antikens kultur- och litteraturhistoria, springer antalet åhörare upp. Nu kunde det tydligen lätt ordnas så, att föreläsningarna över antikens historia och kulturhistoria förlades till höstterminen, och föreläsningarna i klassisk arkeologi i regel till vårterminen, och att vardera professorn turvis var tolfte termin fick utbyta vårterminens föreläsningar mot undervisning vid den tilltänkta kursen i klassisk fornkunskap i Rom. Jag kan således icke finna, att den föreslagna anordningen skulle medföra några större vådor. För övrigt vill jag ännu en gång framhålla, att den anmärkning statsutskottet framställt, rör endast en detalj av förslaget och har giltighet endast under en viss förutsättning.

Vidare har invänts, att den tilltänkta kursen skulle vara

onödig, i det att man skulle kunna hänvisa de svenska studenterna till att erhålla handledning vid de utländska institut, som äro i verksamhet i Rom. Ja, den utvägen står nog för en del fall öppen, men det ligger åtminstone för mig något motbjudande i den tanken att svenska staten, skulle i större utsträckning begagna sig därav. Ett sådant tillstånd skulle dock innebära, att vårt land ställdes i ett kulturellt vasallskap, i ett andligt beroende av främmande stater.

*Ang. svensk
kurs i klassisk
fornkunskap i
Rom.
(Forts.)*

Statsutskottet säger emellertid, att det anser den omständigheten vara ännu betänkligare, att bifall till det framställda förslaget kunde medföra konsekvenser med hänsyn till andra ämnen, och utskottet gör gällande att vissa andra vetenskaper kunna komma att göra anspråk på likartade förmåner med kanske lika goda skäl som klassisk arkeologi. Häremot vill jag framställa den anmärkningen, att ingen sådan farhåga har gjort sig gällande i Tyskland och Frankrike, och att där inga sådana vådor visat sig, som statsutskottet befarat. Det finnes för övrigt alldeles särskilda skäl att tillgodose de klassiska studierna på det sätt som föreslagits, — skäl som icke kunna anföras för att stödja anspråk på liknande förmåner för andra vetenskaper. Antikens studium har i vårt land på senare tid allt mer och mer undanskjutits. Och dock utgör antiken den gemensamma enande grunden för den västerländska kulturen. Om dess studium försummas, blir följden, att vår humanistiska kultur isoleras och kommer att lida av en viss torftighet. Kanske ha rent av redan nu resultaten, av de försummelse, vi gjort oss skyldiga till i fråga om de klassiska studierna, börjat framträda oss ovetande. Det finnes ju knappt något, som är så svårt för ett folk som att självt iakttaga begynnande ansatser till en tillbakagång i dess högre humanistiska kultur.

Likaväl som andra kulturfolk, bör enligt min mening vårt folk söka att för sig hålla vägen öppen till en omedelbar beröring med kvarlevorna från antikens minnesmärken. Göra vi detta, kommer därigenom att alstras ett livligt intresse, som skall sprida sig till de klassiska studierna över huvud, och verka befruktande på vår humanistiska odling i dess helhet. Det skulle därför vara synnerligen gagnande för vår kultur, om lärde från vårt land kunde få stämma möte med de lärde män, som från andra nationer samlas i Rom för att på ort och ställe idka studier i klassisk fornkunskap.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Jag har föga att tillägga till de skäl, statsrådet nyss framfört till stöd för den kungliga propositionen. Jag vill endast säga det, att det är ju så, att genom de senaste läroverksreformerna de klassiska studierna fått en allt mer och mer undanskjuten ställning. Därför är det viktigt, att den undervisning, som lämnas i skolorna blir så kvalitativt givande som möjligt, och att de lärare, som där komma att undervisa, få en så vitt möjligt levande kunskap om den antika kulturen, som för oss

Ang. svensk
kurs i klassisk
fornkunskap i
Rom.
(Forts.)

är så viktig. Med anledning därav och av alla de skäl statsrådet framfört, ber jag få säga, att ifall riksdagen nu skulle förkasta det föreliggande förslaget, vill jag uttala den förhoppning, att detta förslag kommer tillbaka, och att, när det då kommer tillbaka, de lärda män, som hava att yttra sig om frågan, komma att framträda mera eniga än nu, ty hade de det gjort, tror jag, att statsutskottets utlåtande blivit ett annat.

Jag yrkar bifall till den kungliga propositionen.

Herr Strömberg: Eftersom två så sakkunniga och framstående målsmän för vetenskaperna som de båda föregående talarna här uppträtt mot utskottet, är det kanske ej så lätt för en lekman att försvara vår ståndpunkt. Jag ber emellertid att få göra det, och jag gör det med ett visst lugn, då jag vet, att statsutskottets ledamöter samfällt stå bakom mig med undantag av den ärade ordföranden.

Utskottet vill visst icke förneka, att det skulle vara av mycket stor vikt och betydelse för idkande av dessa klassiska arkeologistudier att få företaga sådana resor till Rom och andra klassiska orter för att där studera dessa saker. Jag vill icke heller fästa allt för stort avseende vid ett av de skäl utskottet anfört, nämligen att universitetsstudierna möjligen skulle i viss mån kunna förryckas genom att professorn och en del studenter skulle företaga dessa resor mitt under terminen. Detta tror jag, som herr statsrådet nyss nämnde, bör kunna på ett eller annat sätt ordnas så, att icke några särskilda svårigheter därav uppstå för de kvarvarande studenterna. Man vad utskottet fäst alldeles särskild vikt vid är de konsekvenser, som skulle kunna följa av, att anslaget beviljades, ty oaktat från statsrådsbänken försäkrats, att konsekvenserna icke voro farliga, kan jag dock icke underlåta att säga, att de här dock måste bli ganska vittgående. Utskottets ordförande sade nyss, att det vore av så stor vikt för idkarna av arkeologiska studier att skaffa sig en levande kunskap om antiken. Det tror jag visst. Men varför är det ej lika viktigt för dem som studera andra ämnen t. ex. konsthistoria o. d., som röra sig på närgränsande områden. Vi ha av handlingarna sett, att redan under den förberedande behandlingen ha bland andra professorn i litteratur och konsthistoria i Lund Wrangel tillstyrkt förslaget men därvid uttalat förhoppning, att även andra likställda ämnen, särskilt konsthistoria, i framtiden måtte komma i åtnjutande av liknande förmån. Likaså i fråga om historia måste man ju erkänna, att för en stor del vetenskapsmän på det området är det särskilt viktigt att få resa ut och göra arkivstudier och bedriva forskning på de platser, som hänföra sig till det område, inom vilket hans speciella studium faller. Jag vill påpeka, att vi i detta fall även kunna stödja oss på ett uttalande i handlingarna av professor Clason i Lund, som tillstyrker anslaget och som säger, »att idkare även av andra vetenskapsgrenar inom sektionen för sin utbildning äro oavvisligt i behov av studieresor och i följd därav även förtjänta av liknande understöd. För historikerns utbildning äro t. o. m. ar-

kivresor oundgängliga.» — På samma sätt är det med rätt många andra vetenskaper. Sålunda kunna t. ex. geologerna finna önskvärt bedriva studier å Spetsbergen o. s. v. Även för studiet av de levande språken är det av stor betydelse att göra studierna på den mark, där språket hör hemma. Som sagt vi äro livligt övertygade, att ett bifall till denna framställning, hur nyttigt och bra det än kan synas från vetenskaplig ståndpunkt, dock skulle leda till för statskassan betänkliga konsekvenser, genom att utgifterna för liknande ändamål komme i allt högre grad att ökas. Vid sådant förhållande ha vi ansett bäst att stämna i bäcken förrän i ån, och därför har utskottet ställt sig avvisande till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. svensk
kurs i klassisk
fornkunskap
Rom.
(Forts.)

Herr Hjärne: Herr talman! Den föregående ärade talaren har en överväldigande majoritet bakom sig. Jag kan icke neka till, att det ser mörkt ut för den goda saken, att utskottet fullt enigt med uteslutande av ordföranden uttalat sig mot den kungliga propositionen. Icke förty vill jag dock mot föregående ärade talare anmärka det, att de skäl han anført, hämtade ur ärendets behandling inom universiteten, ej tyckas mig, såsom han trodde, berättiga till de farliga konsekvenser, han drog av ett bifall till förslaget. Jag behöver ej upprepa de skäl för själva saken, som herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet nyss på ett så förträffligt sätt framställt. Jag vill blott anmärka det, att utskottet lagt alldeles för stor vikt vid de i vissa punkter något avvikande meningar, som uttalats av de särskilda fakulteterna och av professorerna i vissa humanistiska ämnen. Den som känner till, huru sådana akademiska ärenden brukas behandlas av vederbörande myndigheter, är van att icke fästa så mycket avseende vid sådana särskilda punkter. Nu är det att märka, att såväl professorerna i litteratur- och konsthistoria i Lund som ock professorn i historia på det allra livligaste tillstyrkt detta anslag, men man får ej förtänka dem, att de såsom målsmän för sina vetenskaper sökt lägga in ett gott ord även för några önsknningar av dem själva och deras lärjungar. Men därav följer ju icke ovillkorligen, att statsutskottet genom att tillstyrka denna proposition skulle avse att giva något på hand, ty det är alldeles tydligt, att om det varit fråga om konsthistoria och resor för arkivstudier i historia, hade ett helt annat förslag kommit fram än det nu ifrågavarande, och sålunda gäller det icke alls dessa konsekvenser för statskassan, som här åberopats av utskottet. Det är nämligen att märka, att det här icke är fråga om redan till en viss utbildningsgrad hunna vetenskapsmän, som skulle fortsätta sina studier i konst- eller annan historia i främmande länder, utan det är fråga om universitetens lärjungar, som förbereda sig till akademisk examen i klassiska språk. Det är dessa, som under loppet av sin studiebana skulle sättas i tillfälle att under lärarens ledning och en gång t. ex. på fem eller

Ang. svensk
kurs i klassisk
fornkunskap i
Rom.
(Forts.)

sex år få göra en exkursion. Det är icke detsamma att bevilja anslag till klassiska studier och exkursioner i Rom som att bereda tillfälle för en geolog att ge sig i väg till Spetsbergen. För en begynnande geolog kan det ju vara tämligen överflödigt att bums fara upp till Spetsbergen, men är det verkligen fråga om att giva en studerande på det klassiska området någon egen inblick i den antika kulturen, kan han knappt få det på annan plats än i Rom. Visserligen går det även i Athen eller någon annan av de stora orterna från forna tider, men Rom är närmast och norr om Alporna finnes det icke en tillstymmelse till dylikt. Vad jag finner förträffligt i den kungliga propositionen är just, att dessa kurser anknytas till undervisningen i klassiska språk, så att man icke bara hänvisar till någon utom universiteten stående man, som kan beredas statsanslag. Det är ju icke underligt, att den som lett dessa kurser, är något obenägen för förslaget, men jag anser icke att utskottet bort hålla sig särskilt till den sidan av saken, utan snarare bort hålla sig till den av mig omnämnda synpunkten om vikten att anknyta denna föreslagna undervisning till de redan bestående nyupprättade professurerna i klassisk arkeologi i Uppsala och Lund. Därför har man ock räknat på, att dessa kurser icke skulle komma att leda till större utgifter utan begränsas till detta behov. Det behovet inses lättast av vederbörande professorer i ämnet.

För min del vågar jag dock trots utskottsmajoriteten yrka bifall till den kungliga propositionen.

Herr Alexanderson: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att med anledning av det försvar för statsutskottets utlåtande som nyss presterades av en utskottsledamot, göra en vemodig reflexion, nämligen huru ofantligt mycket svårare det här i landet är att vinna myndigheters och särskilt riksdagens välvilliga bifall till anslag för humanistiska studier än för studier på det naturvetenskapliga området. Riksdagen har gång på gång för främjande av forskning å det naturvetenskapliga området visat storartad frikostighet; och likvisst ligger det i sakens natur, att det här är fråga om vida större summor än de blygsamma, som då och då med klen framgång begäras till understöd åt den humanistiskt vetenskapliga bildningen. Gäller det till på köpet ett anslag för uppehållande av den klassiska bildningen i landet kommer detta anslag i en alldeles särskilt ogynnsam ställning, ty från de gamla striderna om latinets herravälde i läroverkens läroplaner har dröjt sig kvar en viss animositet mot denna bildningsgren medan sympatierna, såsom sagt, hava vänt sig mot naturvetenskaperna. Det synes dock nu vara på tiden, att man åter börjar göra bättre rättvisa åt den klassiska bildningsgrenen. Om det med en viss sanning kan sägas, att de gamla klassiska brunnarna en tid höllo på att torka ut, så äro förhållandena dock för länge sedan ändrade. Med stor framgång har det upptagits nya borrh-

hål som giva levande vatten från den antika kulturmarken. Men det är så med vattnet från dessa nya brunnar, att det icke låter sig njutas på samma sätt och med samma verkan, om man korkar det på buteljer och skickar det kring världen, som om man företager en brunnssresa till själva källorna.

Ang. svensk kurs i klassisk fornkunskap i Rom.
(Forts.)

Herr ecklesiastikministern yttrade ett och annat om, att vi här i landet hade anledning att besinna oss på huruvida vi icke ställt oss i en viss isolerad ställning till andra länders kultur, och även kanske brutit sammanhanget med egna tidigare kulturperioder genom de vägar vi slagit in på, och för min del ber jag att livligt få instämma häri. Vad nu särskilt angår det föreliggande anslaget ber jag, under återopande av vad därom yttrats av herr statsrådet och tvenne andra talare, att få på det livligaste tillstyrka bifall till detsamma. Till och med om det skulle råka hända, att efter någon tid inom en eller annan av övriga humanistiska vetenskapsgrenar framställdes enahanda begäran om anslag, — naturligen även där å mycket mindre belopp än riksdagen är van att bevilja åt den naturvetenskapliga forskningen — tycker jag sannerligen icke, att denna farhåga bör verka så avskräckande, som den gjort på statsutskottet.

Herr Bäckström: Efter min ärade kollega herr Alexanders anförande förmodar jag, att kammaren beviljar anslaget, som en demonstration för den klassiska bildningen. Vi som rösta med utskottet se emellertid icke saken på detta sätt och det behöver heller icke vara så, ty man kan ju fråga, om Kungl. Maj:t verkligen slagit in på den rätta vägen för att gynna den klassiska undervisningen. Jag tycker att det som anförts av professor Psilander, vilken utskottet återopar, talar för, att andra vägar finnas, lika tillfredsställande för den klassiska bildningens utveckling som att en professor i ämnet far ned till Rom med sina elever vart sjätte år. De argument, som herr Hjärne anförde för beviljande av detta anslag förfalla, synes det mig, vid det förhållandet, att de ifrågavarande kurserna skulle anordnas endast vart sjätte år. Det är för långa tidsperioder emellan kurserna och kursen kommer därför att bestå av alltför ojämt lärjungematerial: nybörjare såväl som nästan färdiga doktorer. Mycket bättre är det då att ärligen skicka ut stipendiater för att deltaga i de mycket väl anordnade kurser, som i Rom och Athén givas av specialister i ämnet. Är detta icke att föredraga framför att professorer från Uppsala och Lund, som dock icke äro specialister i samma mening som de, som finnas på platsen, resa ned till Rom med sina elever? Det är med fullt erkännande av det behjärtansvärda i Kungl. Maj:ts förslag men med starkt tvivel om, huruvida Kungl. Maj:t valt den rätta vägen, som jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Trygger: Jag skall inskränka mig till att på det varmaste tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. svensk
kurs i klassisk
fornkunskap i
Rom.
(Forts.)

Herr K o b b: En föregående talare, herr Alexanderson, yttrade att det alltid är mycket svårt att få understöd för humanistiska studier men däremot lätt i fråga om studier på det naturvetenskapliga området. Jag undrar om icke anledningen härtill är att söka i resultatet av studierna på det naturvetenskapliga området. Medan studierna på detta område givit det resultatet, att vi bland våra vetenskapsmän kunna räkna åtskilliga med europeisk ryktbarhet, vilkas arbete varit bestämmande för långa tiders vetenskapliga utveckling, är detta som bekant icke på långt när samma omfattning faller på andra områden. Vi hava ingen Madvig och icke någon Mommsen i vårt land. Häruti tror jag vi rätteligen hava att söka grunden till det ringa intresse, som visas för humanistiska ämnen. Jag delar den uppfattning, som den föregående talaren sökte utveckla, nämligen att Kungl. Maj:t icke valt en fullt riktig väg.

Herr ecklesiastikministern talade någonting om att vi skulle ställa oss i ett vasallförhållande till andra länder, om vi begagnade oss av de institutioner, tillhörande de stora staterna, som i detta ämne redan finnas i Rom. Jag undrar om detta icke är att överdriva saken. De stora staterna disponera över helt andra medel än vi, och man kan icke begära, att vi på varje område, där dessa hava råd att lägga ned stora summor, skulle göra något liknande. Är det icke riktigare för mindre stater att, i den mån det är möjligt, begagna sig av dessa institutioner som redan finnas? Sedan åtskilliga år tillbaka, sedan år 1898, hava dylika studier i klassisk arkeologi och klassisk litteratur bedrivits på grund av enskilt initiativ, och det har visat sig, att ledaren av dessa studiekurser haft jämförelsevis lätt att just inom dessa institut i Rom finna män, villiga att medverka och lämna den undervisning, som behövts på områden, där han själv icke kunnat undervisa. Detta visar ganska tydligt den rätta vägen, på vilken man bör gå. Ser man på det resultat denne man ernått och det stora intresse han onekligen uppväckt för de klassiska studierna, i det att många i vårt land begagnat sig av hans kurser, kan jag icke finna annat än att det varit riktigare, om ecklesiastikministern i stället för att slå in på en ny väg sökt att stödja och utveckla dessa kurser. Jag instämmer uti vad utskottets ärade ordförande nyss yttrade angående oenigheten bland professorer och lärda på detta område, och när man läser handlingarna får man det intrycket, att den känsla, som vanligen brukar benämnas odium theologicum, även förefinnes i form av odium philologicum.

Greve W a c h t m e i s t e r, F r e d r i k: Jag skall icke inlåta mig på frågan, huruvida svenska riksdagen mera understödjer den naturvetenskapliga än den humanistiska bildningen vid våra universitet. Jag har begärt ordet för att något bemöta vad herr Bäckström och senast herr Kobb yttrat.

Herr Bäckström talade om att Kungl. Maj:t icke slagit in på den rätta vägen och han ville stödja detta med, att det naturligtvis vore galet, att här ifrågavarande kurser endast skulle anordnas vart sjätte år. Jag kan icke förstå, varifrån herr Bäckström fått detta,

ty så vitt jag vet och kunnat läsa av handlingarna, är det meningen, att de skulle anordnas vart tredje år, och detta gör en alldeles ofantligt stor skillnad. Jag har en livlig övertygelse om, att just så som Kungl. Maj:t på grund av kommitterades framställning föreslagit dessa kurser, desamma skulle bliva fullkomligt praktiskt och väl ordnade och på ett sätt, som skulle lända den akademiska undervisningen till den allra största nytta. Jag tror icke att det är skäl att så mycket tala om vad professor Psilander, som gjort allt vad han kunnat för att störta det förslag, som Kungl. Maj:t anslutit sig till, anfört. Professor Psilander talar om, att det mål man vill ernå lika bra skulle kunna vinnas genom feriekurser och genom anslutning till utländska institut som redan finnas, och vidare talar han om, att medel till sådana kurser skulle åstadkommas i form av stipendier. Jag är övertygad om, att ett sådant sätt att gå tillväga icke alls skulle föra till det lyckliga resultat, man kan hoppas på grund av Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. svensk kurs i klassisk fornkunskap i Rom.
(Forts.)

Herr talman! Jag ber att fortfarande få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Strömberg: En ärad talare på Upplandsbänken yttrade nyss, att han vid åhörandet av mitt förra anförande erfor en känsla av vemod, vid tanken på huru illa de humanistiska ämnena behandlades av riksdagen i förhållande till de naturvetenskapliga. Jag vet icke vad anledning jag gav honom att säga någonting sådant, och var det blott en allmän reflexion, tror jag icke, att anmärkningen är befogad. Ty erkännas måste väl, att riksdagen ej minst under de senare åren på ett mycket frikostigt sätt tillgodosett såväl den ena som den andra vetenskapsgrenen. Och för att icke man må tro, att de klassiska studierna sakna möjlighet att i nu förevarande avseende göra sig gällande på annat sätt än Kungl. Maj:t föreslagit, ber jag att få påpeka vad utskottet härom säger. Utskottet säger, att det redan nu finnes åtskilliga möjligheter nämligen i främsta rummet stipendier, som årligen utdelas till läroverkslärare, och av vilka åtskilliga begagna sig för bedrivande av ingående studier i klassiska ämnen. Det finnes vidare s. k. feriekurser, och om än sådana kunna till sitt värde bedömas olika, giva de dock möjlighet åt den intresserade att genom deltagande i dem fördjupa sina studier på detta område och slutligen finnes det resestipendier tillgängliga för studerande vid universiteten. En ärad talare, professor Hjärne, sade, såvitt jag minnes rätt, att enligt hans mening verklig vetenskaplig arkeologisk kunskap knappast kunde fås på andra ställen än i Rom och Athén eller å annan klassisk mark. Detta är ju möjligt, men det skulle förvåna mig, om icke precis detsamma skulle kunna sägas om t. ex. det närbesläktade ämnet konsthistoria. Att herrar vetenskapsmän särskilt anse detta anslag önskligt finner jag naturligt, och vi hava i dag hört åtskilliga sådana, som talat för detsamma. Mig synes emellertid, att detta utgör ett bevis för vad jag i mitt

Ang. svensk
kurs i klassisk
fornkunskap i
Rom.
(Forts.)

förra anförande framhöll i fråga om konsekvenserna. Då dessa herrar professorer, som var och en representera olika ämnen, ivra för detta anslag, torde detta visa vad vi framdeles ha att vänta med avseende å dylika framställningar, om detsamma nu skulle beviljas.

Herr statsrådet Westman: Till vad jag förut yttrat har jag att föga endast några ord med anledning av det uttalande, som fälldes av en ärad talare rörande den hållning, som i statsverkspropositionen intages med avseende å de kurser lektor Bergman sedan lång tid tillbaka hållit i Rom.

I statsverkspropositionen har jag förklarat, att jag för min del till fullo upphäftar betydelsen av dessa kurser och det arbete, som lektor Bergman nedlagt på deras ledning. Men det var likväl icke möjligt att lägga dem till grund, när det gällde att få en fastare organiserad form för den klassiska undervisningen i Rom, och bland anledningarna härtill vill jag nämna även den, att deltagarna i lektor Bergmans kurser icke alltid hava tillräckliga förutsättningar för att driva mera ingående och djupa studier i den antika kulturen.

Vidare har framhållits, att det icke mött några svårigheter för lektor Bergman att vid sina kurser erhålla medverkan av framstående tyska forskare. Detta är sant, men granskar man redogörelserna för kurserna, skall man finna, att den undervisning, som meddelats av dessa framstående män varit av tämligen ringa omfattning. När det däremot gäller att få till stånd kurser, som skulle räcka fyra månader och vid vilka undervisningen skulle bedrivas med stor intensitet och med ansträngande till det yttersta av de vetenskapligt skolade deltagarnas krafter, skulle det säkert möta stora svårigheter att förvärva erforderligt biträde vare sig från det tyska institutet eller från de andra ländernas.

Jag har emellertid för att på intet vis utestänga lektor Bergman från de kurser, som föreslagits av Kungl. Maj:t, gjort en ändring i de tillämnade bestämmelserna. Under det att vissa underordnade myndigheter ansett, att till ledare av dessa kurser nödvändigtvis skulle förordnas professorer, har jag föreslagit, att denna begränsning skulle falla bort och att till ledare av kurserna skulle kunna utses vetenskapsmän, vare sig de äro professorer eller icke. Det är enligt förslaget universitetskanslern, som kommer att förordna ledare för dessa kurser, och om lektor Bergman lägger in sin ansökning, kommer hans kompetens att prövas av kanslern, liksom varje annan sökandes.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock

att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. svensk kurs i klassisk fornkunskap i Rom.

(Forts.)

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i punkten 9 av sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 57.

Punkterna 10—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 217, med förslag dels till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 9, 14, 15, 23, 26, 31 och 37 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock till lag om tillägg till 37 § i samma lag.

Föredrogos ånyo statsutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om minskning eller avskrivning av den avgäld, som utgår från de hemman, vilka varit delägare i Åtrans åsänkningsföretag;

nr 19, i anledning av väckt motion om anslag till rättshjälp i vissa fall åt åbor och lägenhetsinnehavare;

nr 20, i anledning av väckt motion angående en länefond till understöd åt vissa fastighetsägare, som lidit ekonomisk förlust genom nedläggande av driften vid sockerraffinaderiet i Hasslarp; och

nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning i vad mån hos statens verk och myn-

digheter personer äro på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 218, angående understöd åt arbetaren vid mynttillverkningen M. R. Berggren;

nr 219, angående försäljning av den tullverket tillhöriga fastigheten $\frac{1}{8}$ mantal Hamngården nr 1 i Västergarns socken av Gottlands län;

nr 220, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter lantbrukaren Jöns Johnssons i Kyllingaröd hustru Anne Kerstine, född Nilsson;

nr 221, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter smeden Viktor Engman från Sturehov;

nr 222, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre folkskolläraren Carl Johan Carlstens i Bonäs hustru Anna Kristina Carlsten, född Malmgren;

nr 223, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Johan Wilhelm Johanssons i Mycklinge hustru Johanna Lovisa Johansson, född Larsdotter;

nr 224, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Hedda Jansson från Lindby; och

nr 225, angående försäljning av den till Lunde förra tullstation hörande fastigheten med därå befintliga byggnader m. m.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 4 och 7 innevarande juli bordlagda utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om beredande av förbättrad ställning åt vissa å domsagornas kanslier anställda skrivbiträden, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets den 4 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 9, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4—6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—17.

Vad utskottet hemställt bifölls..

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—29.

Vad utskottet hemställt bifölls..

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkten 31.

Utskottets yttrande i denna punkt lydde sålunda: »Beträffande de ordinarie anslag, vilka icke blivit här ovan särskilt omförmälda. har någon förändring icke ifrågasatts; och får utskottet alltså hemställa, att samtliga de ordinarie anslag under denna huvudtitel, vilka här ovan icke särskilt omförmäls, må i riksstaten för år 1915 upptagas med oförändrade belopp.»

Ang. vissa ordinarie anslag under tionde huvudtiteln.

Herr Kobb: Herr talman! Jag vill begagna detta tillfälle, då vi nu genomgått de ordinarie anslagen, att på denna punkt säga några ord om civilstatens änke- och pupillkassa.

Som jag förmodar, att alla kammarens ledamöter ha sig bekant, övertog denna kassa all änkepensionering för statens tjänstemän, visserligen med undantag för en del, för vilka det finnes särskilda pensionskassor. Nu är ställningen sådan, att denna kassa har ett högst betydande överskott, som skulle kunna användas till ökning av änkepensionerna, men detta är beroende på utredning. Fullmäktige visade — jag tror det var förra året — att det på grund av detta överskott skulle kunna bli en allmän höjning av änkepensionerna, jag vill minnas med inemot 20 %. Nu har emellertid Kungl. Maj:t avslagit denna förhöjning, emedan det ansågs, att utredningen ej var tillräckligt bevisande; detta beroende därpå, att då änkepensioneringen övertogs av änke- och pupillkassan så skulle den svara för en del gamla förbindelser. Nu är frågan den, huruvida dessa allt fortfarande komma att äga bestånd — jag menar förbindelserna för penionseringen. Jag ber därför att till herr statsrådet och

Ang. vissa ordinarie anslag under tionde huvudtiteln.

(Forts.)

chefen för finansdepartementet få uttala den förhoppningen, att han om möjligt med det snaraste ville låta verkställa en förnyad utredning, så att ej alla, som nu vänta på en möjlighet till förhöjning i sin pension, skola ytterligare bliva besvikna.

Herr von Stapelmohr: Herr talman, mina herrar! På tionde huvudtiteln har Kungl. Maj:t upptagit ett ordinarie anslag av 243,640 kr. till Vadstena krigsmanshuskassa och har Kungl. Maj:t icke föreslagit någon ändring av detta anslag. Utskottet har under den nu föredragna punkten nr 31 yttrat: »Beträffande de ordinarie anslag, vilka icke blivit här ovan särskilt omförmälda, har någon förändring icke ifrågasatts; och får utskottet alltså hemställa, att samtliga de ordinarie anslag under denna huvudtitel, vilka här ovan icke särskilt omförmäls, må i riksstaten för år 1915 upptagas med oförändrade belopp.» Samma dag som utskottets betänkande kom på kamrarnes bord avlämnade Kungl. Maj:t en proposition, nr 188, angående förhöjning i gratialen åt avskedad manskap vid armén. I denna proposition hemställer Kungl. Maj:t bland annat, att riksdagen måtte besluta, att det under tionde huvudtiteln nu uppförda ordinarie anslaget å 243,640 kronor »till Vadstena krigsmanshuskassa» — det är samma anslag som jag nyss omtalade — må utgå ur samma huvudtitel och i stället därstädes uppföras två ordinarie anslag, det ena å 106,000 kronor, benämnt »till arméns pensionskassa, ersättning för inkomster från Vadstena krigsmanshuskassas äldre medel» och det andra å 137,640 kronor under titel »till Vadstena krigsmanshuskassa».

Då således frågan om anslaget till Vadstena krigsmanshuskassa bör ånyo förekomma till prövning i utskottet tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte återremittera punkt 31 till utskottet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande punkt endast yrkats, att densamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Om rätt för gift kvinna att föra talan vid domstol m. m.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för gift kvinna att föra egen eller annans talan vid domstol eller hos annan myndighet.

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion nr 39, hade herr *Fredrik Berglund* hemställt om »en lagändring av sådan beskaffenhet, att gift kvinna må äga att utan hinder av giftermålsbalkens bestämmelse i kap. 9 § 1, om mannens måls-

mansrätt för hustru, vid domstol eller hos annan laga myndighet föra egen eller annans talan.»

*Om rätt för
gift kvinna att
föra talan vid
domstol m. m.*

(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på vad sätt jämväl gift kvinna måtte kunna tillåtas att inför rätta föra annans talan, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Persson* i Norrköping, med vilken herr *Borg* instämt och som hemställt, att riksdagen måtte antaga följande förslag till »Lag, innefattande ändring i 15 kap. 3 § rättegångsbalken. Med ändring av vad i 15 kap. 3 § rättegångsbalken är stadgat därom, att den ej må vara fullmäktig, som själv under målsman står, förordnas, att gift kvinna må utan hinder därav, att hon står under mannens målsmanskap, för andra tala och svara.»

Herr *Berglund*, *Fredrik*: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få påpeka, att utskottet i sin motivering framhållit, att den ifrågasatta reformen, nämligen att gift kvinna må kunna tillåtas att inför rätta föra annans talan, förtjänar beaktande, och utskottet säger vidare: »desto mera som erforderlig lagändring icke torde vara förenad med avsevärda svårigheter». Jag hade tänkt mig, att utskottet, då det säger, att reformen är nödvändig och icke förenad med avsevärda svårigheter, skulle hava, i stället för att igångsätta den stora apparaten med skrifvelse till Kungl. Maj:t, kunnat självt formulera ett lagförslag, i denna sak i enlighet med reservanternas förslag. Orsaken, varför denna motion tillkommit, är ett faktiskt förhållande, som tydligt påvisar orimligheten i den nuvarande bestämmelsen, att en kvinna genom giftermål förlorar sin rätt att föra annans talan inför rätta. Som herrarna veta finnes det för närvarande åtskilliga kvinnor, som avlagt juridisk examen, såväl vid Stockholms högskola som vid universiteten, och åtminstone några av dessa utöva advokaturke. I förevarande fall var det en kvinna, som avlagt såväl filosofie kandidaten som juris utriusque kandidatexamen. Hon utövade advokatverksamhet, men ingick gifte, och på grund härav förvägrades hon av Stockholms Rådstuvurätt att uppträda inför rätta. Hon fick ej ens avlämna ett papper, utan måste därtill använda en vaktmästare. Det är väl påtagligt, att detta är orimligt, och att man måste göra något, och då reservanterna här framkommit med ett förslag att omedelbart avhjälpa missförhållandet, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr *Alexanderson*: Då motionären yrkat bifall till reservationen och förklarar, att det vore olämpligt att sätta den

Om rätt för
gift kvinna att
föra talan vid
domstol m. m.
(Forts.)

stora apparat i gång som utskottet föreslagit, så vill jag betona, att det ingalunda är fråga om någon stor apparat. Förhållandet är helt enkelt det, att lagutskottet har så mycket att handlägga, att om det skall medhinnas kan utskottet icke ägna den tid, som skall behövas, åt sådana extra arbetsuppgifter som motionären begärt. Utskottet har helt enkelt ej tid att med erforderlig omsorg överväga vilken väg för den ifrågasatta reformens förverkligande genom lagändring som bleve den lämpligaste, ej heller att sörja fören tillfredsställande redigering. Vid sådant förhållande har lagutskottet ansett det vara mycket lämpligare att föreslå en skrivelse med begäran om att Kungl. Maj:t måtte ombestyra saken, vilket kan ske utan någon stor apparat, helt enkelt inom justitiedepartementet, där ett förslag i ämnet kan utarbetas. Om Kungl. Maj:t framlägger förslag och detta antages av nästa riksdag, så blir ju också tidsskillnaden ganska obetydlig. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt förekommande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om ändring i
vissa delar av
lagen om försäkringsrörelse m. m.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 4 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 5, 25, 48, 77, 99, 101, 120—124, 126—128, 134, 139, 144 och 164 §§ i lagen om försäkringsrörelse den 24 juli 1903 och till lag innefattande tillägg till lagen om försäkringsrörelse den 24 juli 1903.

Genom en den 13 maj 1914 dagtecknad proposition, nr 72, vilken blivit till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av de Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års första riksdag nr 50 bifogade utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll ävensom av ett förevarande proposition bilagt utdrag av statsrådsprotokollet, föreslagit riksdagen att antaga förslag till.

1:o lag om ändrad lydelse av 2, 5, 25, 48, 77, 99, 101, 120—124, 126—128, 134, 139, 144 och 164 §§ i lagen om försäkringsrörelse den 24 juli 1903 och

2:o lag innefattande tillägg till lagen om försäkringsrörelse den 24 juli 1903, båda förslagen så lydande, som utskottets utlåtande utvisade.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herr *Persson* i Norrköping, med vilken herr *Borg* instämt och som på anförda grunder hemställt att

riksdagen måtte besluta avslå lagförslagets § 5 mom. 4 och § 121 samt i stället bibehålla §§ 48 och 99 i förutvarande lydelse, med det undantag dock att mom. 3 i dessa paragrafer erhöles den lydelse, som vore angiven i lagförslaget, nämligen: »Innan organisationskostnaderna fullständigt avskrivits» etc.

Om ändring i vissa delar av lagen om försäkringsrörelse m. m.
(Forts.)

Herr Bäckström: Jag har begärt ordet med anledning av att detta utskottsbetänkande, som för övrigt är enhälligt, har en reservation av tvenne personer, som båda tillhöra det socialdemokratiska partiet. Då det är mig angeläget att framhålla, att här ej föreligger någon som helst partifråga, har jag begärt ordet för att här framställa yrkande om bifall till utskottets förslag.

Jag vill erinra om, att jag för två år sedan väckte en motion om upprättande av en statens livförsäkringsanstalt, detta i syfte att få bort vissa osunda förhållanden inom livförsäkringsrörelsen, och i all synnerhet det meningslösa slöseri med andras medel, som där bedrivs. Motionen avslögs emellertid i denna kammare under hänvisning bland annat till, att man inom försäkringsinspektionen var sysselsatt med att utarbета ett förslag att på lagstiftningens väg skära bort dessa osunda förhållanden. Här föreligger en liten del av det, som första kammarens tillfälliga utskott då åsyftade; jag har ingen anledning att nu gå in på, huruvida detta förslag är bättre än mitt eget, utan vill endast säga, att jag anser, att det resultat, till vilket försäkringsinspektionen kommit, och som utskottet har accepterat, enligt min mening är ägnat att åstadkomma sundare förhållanden inom livförsäkringsrörelsen.

Då nu reservanterna äro av en annan mening, så måste jag först stryka under, att denna fråga är mycket svår att sätta sig in i. Jag har själv på bästa sätt sökt tänka mig in i hur förslaget skall verka och har kommit till den uppfattningen, att reservanternas argumentation på de första sidorna av reservationen beror på en missuppfattning av, huru den föreslagna förutberäkningen av premieåterbäringen skall verka; jag anser ej, att den behöver verka till en förhöjning av premierna, som reservanterna tro, i all synnerhet som den ju ej är obligatorisk. — Sedermera komma reservanterna till en argumentering om, att man lägger för stor makt i försäkringsinspektionens händer. Jag vill häremot framhålla, att det är alltför svårt att kontrollera, att livförsäkringsföretagen i allo uppfylla sina skyldigheter gentemot den försäkrade allmänheten för att en kontroll efter rent formella grunder skulle vara tillräcklig. Försäkringsinspektionen är emellertid en sakkunnig myndighet, som har kompetens att verkställa en rent saklig granskning, och det är därför synnerligen nyttigt om den har makt att i försäkringstagarnas intresse och i lagens anda giva kompletterande föreskrifter. Ur denna synpunkt menar jag, att man ej behöver frukta för, att försäkringsinspektionen får en ganska betydande makt.

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 30. 3

Om ändring i
vissa delar av
lagen om försäkringsrörelse m. m.

Då jag har den uppfattningen, att inspektionens av utskottet accepterade förslag innebär väsentliga förbättringar och ej kan befäras leda till de konsekvenser, som reservanterna frukta, så ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Nilson, Karl August: Ja, herr talman, som den föregående talaren har anmärkt är detta ett ganska vittomfattande förslag med vittgående konsekvenser, och man kan vara frestad att i likhet med den föregående talaren tillstyrka förslaget därför, att det har åtskilliga goda sidor, mycket som är värdefullt. Detta kan ej förnekas. Men det har också en annan sida, och det är den, som synes mig vara alltför litet beaktad. Och denna andra sida har fått ett vittnesbörd, av Svenska aktuarieföreningen, vilken sagt, att detta förslag ej kan gagna livförsäkringsverksamheten, utan att det i stället »innebär ett vittgående äventyr» för denna — ett intyg, som torde giva en var, som närmare tänkt på saken, anledning att tänka efter, huruvida man ej borde vänta med att fatta beslut i denna fråga. För min del anser jag, att här icke föreligger något skäl, som gör det angeläget, att vi redan nu fatta beslut, utan vi kunna gott uppskjuta därmed till dess denna sak fått mogna något mera. För den, som satt sig in i förslaget, visar sig detta innebära en helt och hållet ny princip. Denna princip, att livförsäkringsbolagen ej skola äga rätt att tillgodoräkna sig de extra vinstkällor, som ligga i överranta å premiereserverna och underdödlighet, utan att premien skall vara så högt tilltagen, att den täcker alla omkostnader, så att dessa andra vinstmöjligheter må kunna användas endast till återbärande av s. k. vinst till de försäkrade, kan ju i och för sig synas riktig. För de gamla, stora bolagen, som hava rygg att bära detta, kan det ju vara riktigt, men för de unga, de nya bolagen är det fullkomligt ruinerande, och jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att med detta förslag kommer man att träffa just de allra svagaste bolagen. Riksdagen har ju förut i ett annat sammanhang tillåtit vissa s. k. understödsföreningar att idka livförsäkringsverksamhet. Man har gjort det under vissa förbehåll och villkor, men dessa villkor äro så snäva, att dessa understödsföreningar näppeligen kunna i fortsättningen leva, så som villkoren för dem blivit tillmätta. De sträva allt mer och mer att kunna fylla lagens fordringar för att bliva likställda med livförsäkringsbolag, för att därmed både betrygga sin egen existens och trygga försäkringstagarnas berättigade krav på säkerhet. Men om detta förslag kommer till stånd och sålunda de små bolagen och särskilt dessa understödsföreningar undandragas varje möjlighet att vid övergången till bolagsform kunna tillgodoräkna sig dessa extra vinstkällor, blir det, synes det mig, omöjligt för dem att övergå till denna mera betryggande försäkringsform. Nu synes det mig, att utskottet icke tagit någon som helst hänsyn just till denna sak. I utlåtandet säges blott,

att utskottet har sett på saken men icke kan finna, att det föreligger anledning till farhåga, för att lagförslaget skulle kränka här avsedda föreningars intresse. Men om man söker närmare tränga in i denna sak, finner man, att just för understödsföreningar, vilka i likhet med Järnvägsmännens livförsäkringsförening icke hunnit reassurera, förhållandena bliva omöjliga. Då så är och dessutom genom åtskilliga utlåtanden visats, att en ändring icke kan vara synnerligen önskvärd för försäkringsbolagen, liksom ej heller denna nya lag kan behövas för att säkerställa redan försäkrade, tror jag att kammaren gjorde klokare i att följa reservanterna, som helt enkelt yrka avslag å lagförslagets § 5 mom. 4 och § 121, vilka just äro kärnpunkterna i förslaget om premieberäkningen.

Den metod, som utskottet här förordar, är ju också så ny, att icke ens de större länderna hava hunnit pröva den. Denna nya beräkningsmetod har visserligen sina förespråkare på andra håll, t. ex. i Tyskland, men även där är den mycket omtvistad och har icke brutit sig igenom ens där. Jag tror, såsom reservanterna framhålla, att det är onödigt att vi vid detta tillfälle inlåta oss på experiment i denna del.

Jag ber därför, herr talman, särskilt med understrykande än en gång av de små bolagens och understödsföreningarnas berättigade krav att få tid på sig att konsolidera sin ställning, innan man går till beslut, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lamm: Den förste ärade talaren yttrade, att det var särdeles svårt att sätta sig in i detta ärende, och det vill jag gärna medgiva. För den som är lekman på detta område, är det naturligtvis svårt att bilda sig ett definitivt omdöme i frågan. För min del har jag frågat flera försäkringsdirektörer och därvid funnit, att de hava ganska olika meningar. Även de, som äro matematici hava svårt att bilda sig ett omdöme om den rent tekniska sidan av saken. Här skola vi giva oss in på att bestämma helt nya grunder, såsom den siste ärade talaren sade, grunder, som egentligen icke blivit prövade någonstädes. De lära visserligen vara använda i Schweiz, men i Tyskland har man ställt sig mycket tveksam med avseende å dessa grunder och med avseende å lämpligheten av att bygga livförsäkringsverksamhet på dem. Huru som helst kan man utan överdrift påstå, att det råder de mest olikartade uppfattningar om vad resultatet skulle bliva av denna lagstiftning. Den siste ärade talaren yttrade, att detta blir förkrossande för de små bolagen. En del av de stora bolagen, som äro representerade genom majoritet i Svenska aktuarieföreningen uttalande i frågan, ha den uppfattningen, att genom den förminskning som premiereserven enligt föreliggande förslag skulle komma att undergå, bolagen komme att bliva mindre solida, än de nu äro.

Reservanterna åter äro av den åsikten, att den föreslagna ändringen i gällande försäkringslag skulle omöjliggöra för nya bolag att starta och att bestå i konkurrensen med gamla bolag. Allt i allt

Om ändring i vissa delar av lagen om försäkringsrörelse m. m.

(Forts.)

Om ändring i äro åsikterna om resultatet av den föreslagna nya lagstiftningen
vissa delar av mycket delade.

lagen om försäkringsrörelse m. m.

(Forts.)

Jag har naturligtvis icke kunnat penetrera frågan. Jag har visserligen försökt att bilda mig en personlig uppfattning om densamma och har därvid för min del kommit till det resultat, att det är mycket möjligt, att försäkringsinspektionen, på vilkens yttrande i denna fråga man här uteslutande bygger, kan hava teoretiskt rätt med avseende å de grunder den härvidlag vill införa. Det kan, säger jag, vara en teoretiskt riktig spekulation, men livförsäkringsverksamheten här i landet har icke bedrivits tillräckligt länge, utan det torde nog vara nödvändigt att få någon längre tids erfarenhet på området, innan man kan bygga på densamma.

Jag kan icke heller se, att de närvarande förhållandena äro sådana, att de påkalla en ändring i gällande lagstiftning i detta ämne, möjligen med undantag av den tilläggslag, som här förordas.

Under sådana förhållanden ställer jag mig mycket tveksam beträffande nyttan av de framlagda förslagen. Emellertid kan jag icke heller precis tillstyrka reservationen, och då jag nog tänker mig, att varje yrkande här, som skulle gå i motsatt riktning emot bifall till Kungl. Maj:ts förslag, icke har någon utsikt till framgång, vill jag icke göra något yrkande alls, herr talman, utan har endast härmed velat uttrycka mina tvivelsmål om nyttan av denna lagstiftning.

Herr statsrådet von Sydow: Såsom redan har påpekats, är föreliggande fråga av den försäkringstekniska beskaffenhet, att det är svårt för lekmannen att bilda sig en uppfattning i frågan och svårt att giva fullt uttryck åt sin uppfattning, när han väl har bildat sig en sådan.

Anledningen till framkomsten av detta förslag har varit den, att under senare år allt större betänkligheter börjat uppkomma, däröver att omkostnaderna inom livförsäkringsverksamheten visat tendens till fortgående stegring. Det har gått så långt, att ungefär en femtedel av premien slukas av omkostnaderna. Framför allt är detta beroende därpå, att själva kostnaden för anskaffningen — provisioner till inspektörer och agenter och dylikt — visar tendens att allttjämt stiga i höjden. Kostnaden för en sådan anskaffning går ofta nog upp emot, ja överstiger icke sällan 40 kronor per 1,000 av försäkringssumman. Dessa stegrade omkostnader betyda en förlust för försäkrings-tagarna. Från försäkringsinspektionens sida har man nu sökt råda bot på denna ständiga stegring i omkostnaderna, och dit syfta föreliggande lagförslag i ämnet. Med risk att göra mig skyldig till bristande klarhet i framställningen, även jag, skall jag nu be att få framlägga huvudgrunderna för nämnda förslag.

Bestämmelserna i §§ 48, 99 och 121 i gällande lag om försäkringsrörelse tillämpas på det sätt, att anskaffningskostnaderna icke tagas i beräkning vid bestämmande av premiereserven — den fond, som motsvarar värdet av alla löpande för-

säkringar — utan i stället gör man så, att dessa anskaffningskostnader avskrivs omedelbart. Man har trott, att detta skulle vara ett mycket kraftigt medel att motverka stegringen av omkostnaderna. Erfarenheten har likväl givit helt annat resultat. De gamla bolagen, som redan skaffat sig en solid ekonomisk ställning, få i allmänhet, tydligen på grund av mycket försiktiga beräkningar, stora vinster, dels på grund av så kallad underdödlighet, dels på grund av överränta, som de delvis använda för att avskriva anskaffningskostnaderna. För de små bolagen åter, som icke redan skaffat sig denna solida ställning, finns ännu icke någon sådan vinst att använda för ifrågavarande ändamål. I stället skaffa sig dessa bolag medel för avskrivning av anskaffningskostnaderna genom att till återförsäkringsbolag försälja en del av försäkringsstocken.

Om ändring i vissa delar av lagen om försäkringsrörelse m. m.
(Forts.)

För att vinna kontroll på att omkostnaderna icke skulle stiga i höjden har försäkringsinspektionen nu tänkt sig, att det skulle läggas fram en fullständig omkostnadsplan, som skulle fastställas av Kungl. Maj:t. Det är icke alls meningen att beröva bolagen deras rörelsefrihet därvidlag, det är icke meningen att i lag fastställa några maxima i fråga om omkostnaderna, det är endast meningen att den omkostnadsplan, som ett bolag lägger fram, skall underställas Kungl. Maj:ts prövning efter föregående granskning av försäkringsinspektionen.

Jag skall be att få litet närmare utveckla, vad en sådan omkostnadsplan innebär. Ett bolags utgifter hänföra sig givetvis dels till kostnaderna för anskaffning, dels till kostnader för själva förvaltningen, dels slutligen till kostnader, som bolaget har för att utbetala själva försäkringssumman en gång i tiden. Premien måste nu sättas så, att den täcker alla dessa utgifter: för anskaffning, förvaltning och utbetalning av försäkringssumman.

För närvarande är det nog ingenting att säga rörande beräkningen av premien med avseende å kostnaden för försäkringssummans utbetalning. Den hänför sig till frågan om dödligheten, den antagna livslängden hos de försäkrade, och vidare till räntefoten, d. v. s. den ränta, som de inbetalta premierna kunna beräknas komma att giva under framtiden. I dessa avseenden äro de nuvarande beräkningarna, enligt vad all erfarenhet visar, t. o. m. något för försiktiga.

Men i fråga om utgifterna för omkostnaderna till förvaltning och anskaffning ske dessa mera slumpvis, och i det avseendet torde beräkningarna hava varit för låga. Nu har man tänkt sig, att en omkostnadsplan skulle kunna fastställas sålunda, att alla dessa särskilda utgiftsposter beräknades någorlunda tillräckligt, och att man därigenom finge kontroll på, att de icke springa för mycket i höjden.

Reservanterna mena nu, att en sådan beräkning av premierna skulle kunna medföra, att dessa bleve högre, vilket skulle vålla skada för de smärre bolagen.

Om ändring i
vissa delar av
lagen om försäkringsrörelse m. m.

(Forts.)

Häremot skulle jag vilja invända först och främst, att om erfarenheten visat, att den nuvarande tariffpremien, som i sig innebär allt detta, är tillräcklig för det ändamål, varför den är avsedd, är det klart, att i densamma ingående särskilda delar, dels för anskaffning och förvaltning, dels för utbetalning av försäkringssumman, tillsammans äro fullt tillräckliga för sitt ändamål. Nu är avsikten med försäkringsinspektionens förslag, att man skall i omkostnadsplanen uppdelade premien, så att det angives hur stor del därav lämpligen bör betraktas såsom anskaffningspremie, tillräcklig för sitt ändamål såsom förvaltningspremie och såsom nettopremie, för utbetalning av försäkringssumman, likaledes tillräckliga för sina ändamål. Om det hela förut har varit tillräckligt, är det klart, att hur man än delar upp det sedan, summan även därefter skall bliva tillräcklig för sitt ändamål och att följaktligen summan av dessa olika delar av premien icke behöver bliva högre än förut. Tvärtom är det möjligt att resultatet härav blir, att en nedsättning i premien kan ske, därför att just genom den omständigheten, att man noggrannare kalkylerar själva omkostnaderna, man kan välja sådana grunder för nettopremiens beräkning, att nettopremien sänkes mer än omkostnadspremien behöver höjas. Beräkningarna grunda sig till exempel nu på $3\frac{1}{2}$ %. Om omkostnaderna beräknas ordentligt är det sannolikt möjligt att våga sig på en höjning av räntefoten till 4 %, vilket har en stark inverkan på premien.

Emellertid är det icke denna eventuella sänkning av premierna, som är huvudsaken. Vad man framför allt velat vinna är en kontroll på omkostnaderna, så att dessa icke abnormt springa i höjden och på det sättet drabba försäkringstagarna.

Jag skall icke gå in på örviga delar av reservationen, då de icke särskilt här berörts, men jag skulle vilja säga några ord i fråga om påståendena angående Svenska aktuarieföreningens ställning. När försäkringsinspektionens förslag framkom, möttes det med tämligen ljumma känslor från försäkringsbolagen, och vederbörande delade sig tämligen jämt i vänner och motståndare till detsamma. Inom Svenska aktuarieföreningen uppdelade sig medlemmarna i två grupper: en på elva, som var ganska bestämd motståndare till förslaget, samt en på åtta, innefattande bland andra ordföranden, professor Phragmén och vice ordföranden, professor Jäderin, vilken grupp ställde sig helt på försäkringsinspektionens sida. I våras, när propositionen avgivits, behandlades lagförslaget vid sammanträde i försäkringsföreningen. Då höjdes egentligen ingen röst emot förslaget. Man hade börjat tänka sig närmare in i detsamma och dess konsekvenser och fann, att det var ett klokt förslag. Motståndet mot förslaget — det har förut kommit både från de stora och starka bolagen samt från de små — tycks nu väsentligen hava tystnat.

Förslaget har framlagts av två olika regeringar och har undergått en ingående granskning i lagutskottet, däri ju repre-

sentanter för de olika partierna sitta, och utskottet har förordat förslaget. Jag tror därför icke man kan säga, att kammaren ger sig en på någon riskabel väg, i händelse kammaren följer utskottets hemställan om bifall till den kungl. propositionen.

Om ändring i vissa delar av lagen om försäkringsrörelse m. m.

(Forts.)

Herr Nilson, Karl August: Jag vill icke förringa värdet av vad herr statsrådet framhållit, det är nog mycket riktigt vad han sagt, och att en lag kan behöva komma till stånd, har icke heller jag från början bestritt. Men det är en sak, som herr statsrådet förbigick, som är av mycket stor betydelse, och det är att genom det urval av ålderstabeller, som försäkringsinspektionen skall godkänna, plus den genom faktiska förhållanden nästan oinskränkta makt, som lägges i försäkringsinspektionens hand, komma förhållandena att bli fullständigt ovissa för de mindre bolagen och understödsföreningarna. För framtiden kunna dessa understödsföreningar alldeles icke göra beräkningar.

Då de i mångt och mycket byggt sin verksamhet på det förhållandet, att de hava synnerligt små anskaffningskostnader, därigenom att de arbeta på annat sätt än bolagen, — de arbeta nämligen med billiga eller obetalda krafter för anskaffningen — hava de kunnat få ned premierna lägre än de större bolagen; men just mot denna omständighet, att deras premier äro så låga, göres det i facktekniskt hänseende anmärkning, och tendenser göra sig gällande, som söka påverka dessa mindre föreningar att höja premierna, men höjandet komme att i viss mån motverka, vad man med föreningarnes understödjande velat nå, nämligen att så många som möjligt av småfolket må bli försäkrade. Två vägar finnas härvid, att välja på, den ena att höja premierna så, att dessa täcka alltsammans och eventuellt lämna överskott till utdelning. Den andra vägen är, att premien icke toges till större än vad som åtgår för att säkerställa de försäkrade samt för att bestrida den mindre kostnaden för anskaffning hos dessa små föreningar och bolag.

Att få försäkringsinspektionen att se denna sida av saken har hittills mött svårighet, och ehuru jag för min del kan förstå, att skäl finnas för denna lag, måste jag än en gång hemställa, att kammaren ville taga i beaktande den andra sidan av saken och avslå just de två paragrafer, som därmed äga samband, för att frågan i denna del må kunna ännu en gång bli upptagen till behandling; under tiden hinna föreningarna och de mindre bolagen att organisera sig. Jag ber således att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet von Sydow: Jag ber att ytterligare få säga några ord med anledning av den siste talarens yttrande. Han tror fortfarande, att det skulle bli högre premier, beroende därpå, att icke försäkringsinspektionen skulle tagit hänsyn till att vissa smärre bolags anskaffningskostnader äro mindre än

Om ändring i
vissa delar av
lagen om försäkringsö-
relse m. m.

(Forts.)

en del större bolags. Det är naturligtvis en fullkomlig felsyn. Ett bolag, som har lägre anskaffningskostnader, får, när omkostnadsplanen kommer fram, en billigare plan fastställd än ett bolag, som administrerar dyrt och som måste hava en dyrare plan. Det är icke meningen med föreliggande förslag, att planerna skola fullkomligt uniformt för alla fastslås. Givetvis kommer försäkringsinspektionen att taga största möjliga hänsyn till de särskilda bolagens olika förhållanden.

Någon så stor makt, som den ärade talaren uppgav, ligger icke i försäkringsinspektionens hand. Om vi gå till lagen, finna vi i 136 § vad inspektionen kan göra. Antag att omkostnadsplanen är fastställd och att försäkringsinspektionen finner, att ett bolag icke följer denna, utan att omkostnaderna springa i höjden. Då kan försäkringsinspektionen med stöd av 136 § förelägga bolaget att inom viss tid vidtaga de åtgärder, som äro erforderliga för vinnande av rättelse. Nåväl, så rättar sig icke bolaget efter dessa föreskrifter, vad kan inspektionen då göra? Icke annat än anmäla saken för Kungl. Maj:t för vidtagande av rättelse. Och vad kan Kungl. Maj:t i all sin makt göra? Kungl. Maj:t kan också förelägga bolaget att vidtaga rättelse. Men tredska bolaget fortfarande och rättar sig icke därefter, då har Kungl. Maj:t icke annat att göra än att, om det befinnes att *försäkringstagarnas säkerhet äventyras*, förbjuda fortsättning av bolagets verksamhet och förordna att bolaget skall upplösas. Mildare åtgärder kunna visserligen först försökas, men om Kungl. Maj:t finner att försäkringstagarnas säkerhet äventyras, då kan Kungl. Maj:t ingripa med verk samma medel, och det torde icke vara för mycket att dessa maktmedel finnas. Snarare vore önskvärdt, om det funnes medel att på tidigare stadium än vad nu är fallet kraftigare ingripa.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande första särskilda utskottets den 4 och 7 innevarande juli bordlagda utlåtande, nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, omfattande anslagen till lantförsvarsdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5—8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12 och 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkten 22.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23 och 24.

Lades till handlingarna.

Punkten 25.

Kungl. Maj:t hade i punkt 26 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att för tilldelande av mötesbidrag åt vissa officerare och underofficerare enligt i statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för den 14 januari 1914 angivna grunder å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 130,988 kronor.

*Om tilldelande
av mötesbidrag
åt vissa officerare och underofficerare.*

Om tilldelande
av mötesbidrag
åt vissa officerare
och underofficerare.

(Forts.)

Till utskottet hade hänvisats två likalydande motioner i förevarande ämne avgivna den ena, nr 52, inom första kammaren av herrar *Adolf Dahl* och *Frithiof Söderbergh* och den andra, nr 31, inom andra kammaren av herr *P. Nilsson* i Bonarp m. fl. Ut i dessa motioner hemställdes, att riksdagen måtte för tilldelande år 1914 av mötesbidrag åt vissa officerare och underofficerare med vederlikar enligt statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för den 14 januari 1914 angivna grunder anvisa ett förslagsanslag av 160,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte för tilldelande av mötesbidrag åt vissa officerare och underofficerare med vederlikar enligt i statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden den 14 januari 1914 angivna grunder å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 130,988 kronor; samt

b) att herrar Dahls och Söderberghs motion nr 52 och herr *P. Nilssons* m. fl. motion nr 31 icke måtte till någon riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av greve *Hugo Hamilton* och herr *Hans Andersson*, vilka yrkat, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt herrar Dahls och Söderberghs motion nr 52 och herr *P. Nilssons* m. fl. motion nr 31, måtte för tilldelande av mötesbidrag åt vissa officerare och underofficerare med vederlikar under åren 1914 och 1915 enligt i statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden den 14 januari 1914 angivna grunder å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 290,988 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att ut tillgängliga medel under år 1914 förskjuta ett belopp av högst 160,000 kronor för att sedermera ersättas av vad sålunda anvisats.

Greve *Hamilton*. *Hugo*: Såsom kammaren finner, har utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om beviljande för år 1915 av ett särskilt mötesbidrag till officerare och underofficerare vid ännu icke kasererade regementen. Motivet härtill har varit det, att då å ena sidan 1901 års härordning nu är fullständigt genomförd, men å andra sidan de kaserner, som avsågos för härordningens tillämpning, icke fullbordats inom den tid, som ursprungligen därför avsetts, rättvisa och billighet fordra, att de officerare och underofficerare, som på grund därav att kasernerna icke blivit färdiga måste fullgöra sina vapenövningar utom hemorten, få någon ersättning för den merkostnad, de till följd härav måste vidkännas i jämförelse med sina lyckligare lottede kamrater, detta så mycket mer som dessa merkostnader äro ganska betydande. Herrarna finna, att Kungl. Maj:ts förslag gäller åtta regementen, och för 1915 har Kungl. Maj:t beräknat ersättningen till något mer än 130,000 kronor, således cirka 16,000 kronor per regemente. Detta är naturligtvis ganska betydande kostnader för de officerare, som år efter år måste vidkännas desamma. Nå-

gen meningsskiljaktighet om rättvisan och billigheten i denna ersättning har icke funnits inom utskottet. Men då precis samma förut-sättningar, samma skäl, som tala för att giva officerarna denna ersättning för 1915, även tala för att giva vissa officerskårer dylik ersättning för innevarande år, för år 1914, ha några motionärer i bägge kamrarna påyrkat detta, och till förmån för deras förslag har jag och en ledamot i utskottet från andra kammaren reserverat oss. Mot vårt yrkande har särskilda utskottet invänt, att det ur principiell synpunkt vore betänkligt att å 1915 års stat uppföra anslag, som avse förhöjning i löneförmåner för innevarande år. Utskottet har med andra ord antytt, att detta förslag om mötesbidrag till vissa officerskårer för 1914 skulle vara försent väckt, det skulle hava kommit fram vid 1913 års riksdag. Hade nu icke något annat förekommit än detta, och inom utskottet förekom i själva verket icke något annat än vad jag nu redogjort för, skulle jag väl knappast hava vågat reservera mig till förmån för motionen, ehuru jag anser den i alla hänseenden synnerligen behjärtansvärd. Det kan ju icke bestridas, att det var på framställning av chefen för II arméfördelningen som Kungl. Maj:ts proposition avlåtits, och denna framställning inkom icke förrän i augusti månad 1913, således för sent för att i överensstämmelse med de principer, som hittills tillämpats, mötesbidrag skulle kunnat begäras för 1914. Men ett närmare studium av handlingarna har visat mig, att saken ligger ganska annorlunda och att så särskilda förhållanden här äro förhanden, att jag vågar hoppas att både mina ärade kamrater i utskottet och kammarens ärade ledamöter skola finna, att här föreligger ett starkt krav, att begå en rättvis handling, och att kammaren icke bör tveka att sätta efter en må vara eljest mycket riktig princip. Och det torde väl ingen förmena, att en princip är så oeftergivlig att icke densamma, när det gäller det formella, bör maka åt sig, för att den materiella rättvisan skall kunna göra sig gällande.

Jag vill i största korthet erinra om, hur saken verkligen ligger. Både 1902 och 1903 gjorde Kungl. Maj:t framställning till riksdagen om ökad avlöning åt officerare och underofficerare, som skulle tjänstgöra utom garnisonsorten, men framställningarna avslog av riksdagen. Man ville icke under övergångstiden för 1901 års härordning göra undantag. I överensstämmelse härmed blevo också senare framställningar av Kungl. Maj:t avslagna, men i den mån 1901 års härordning vann mer fullständig tillämpning och i den mån det visade sig mer och mer, att kasernerna icke kunde bliva färdiga till den tid, som beräknats, uppstod allt större missnöje bland de officerare, somingo vidkännas så betydande merkostnader, och deras framställningar blevo åtminstone vid ett tillfälle understödda även av arméförvaltningen. I slutet av december månad 1911 inkom chefen för I arméfördelningen med framställning i ämnet, men denna blev nästan omedelbart, jag tror den 30 i samma månad, avslagen av Kungl. Maj:t och omedelbart därpå — vilket vittnar om hur denna sak upptog officerarnas sinnen — ingick i januari månad 1912 chefen för IV arméfördelningen till Kungl. Maj:t med skrivelse, däri

Om tilldelande av mötesbidrag åt vissa officerare och underofficerare.
(Forts.)

*Om tilldelande
av mötesbidrag
åt vissa officerare
och underofficerare.*

(Forts.)

han under framhållande av hurudana förhållanden voro för officerarna, anhöll att Kungl. Maj:t måtte göra propositionen i ämnet till 1912 års riksdag. Även denna framställning blev avslagen av Kungl. Maj:t, men över densamma inhämtades yttrande bl. a. från arméförvaltningens civila departement. Och detta ämbetsverk förklarade, att såsom saken låg, kunde detsamma visserligen icke tillstyrka avlåtandet av proposition till 1912 års riksdag. Men departementet uttalade samtidigt att, därest av någon anledning uppförandet av kasernetablissemment för någon del av de hittills icke kasernerade regementena komme att utsträckas utöver den ursprungligen beräknade tiden, torde Kungl. Maj:t framdeles taga i övervägande, om officerare och underofficerare vid dessa regementen borde beredas någon särskild gottgörelse efter vissa grunder. Med andra ord, arméförvaltningen föreslog här en viss princip, som skulle tillämpas, och det överlämnades åt Kungl. Maj:ts initiativ att, om Kungl. Maj:t ansåg det vara riktigt, tillämpa densamma och ingå med förslag till riksdagen. Sedan frågan kommit i detta läge, var det naturligtvis alldeles klart, att såväl arméförvaltningen själv som fördelningscheferna, vilka hittills fört officerarnas talan, icke kunde göra någonting vidare. De kunde naturligtvis icke inkomma med någon framställning, sedan saken genom denna hemställan vilade hos Kungl. Maj:t; de måste avvakta vad Kungl. Maj:t i anledning av denna framställning skulle göra. Och det var först när det visade sig, att Kungl. Maj:t icke ingick med framställning i ämnet till 1913 års riksdag, som chefen för II arméfördelningen upptog frågan ånyo med sin skrivelse i augusti 1913. Men då var det strängt taget försent att tala om förhållandet till 1914 års riksdag. Men icke rådde han för detta, icke rådde heller arméförvaltningen därför och icke rådde heller officerskårerna därför, lika litet som de rådde för att kasernetablissemmentens fullbordande fördröjts utöver den tid, som ursprungligen avsetts. Jag får därför hemställa till kammaren, om det verkligen kan vara lämpligt eller med riksdagens önskan att handla rättvist och billigt förenligt, att endast på grund av principer, som under många år tillämpats av statsutskottet och riksdagen, säga nej till att staten skall vidkännas denna kostnad. Ersättningen är beräknad till 160.000 kronor och är i själva verket icke för högt beräknad. Jag tror herrarna måste erkänna, att det vore att driva saken till principrytteri, om riksdagen skulle avslå denna hemställan, och jag vågar därför yrka bifall till den av mig och herr Hans Andersson avgivna reservationen.

Herr Kvarnzelius: Det är två skäl, som motionärerna i sin framställning stött sitt yrkande på, om bidrag till vissa officerare och underofficerare. Det ena av dessa har den föregående talaren angivit, nämligen att kasernbyggena blivit fördröjda ut över den tid, som i förlägningsplanen varit fastställd. Det andra skälet har framförts av arméförvaltningscheferna nämligen att i samma mån som övningarna för beväringen utsträcktes, gjorde sig behovet av detta särskilda bidrag

i högre grad kännbart. Förutom de framställningar som gjorts 1902 och 1903 och varom den föregående talat, har liknande framställningar gjorts 1907 av arméfördelningscheferna och likställda befälhavare till Kungl. Maj:ts om att förhöjd ersättning skulle utgå till dessa officerare och underofficerare vid icke kasererade regementen. Arméfördelningschefernas hemställan vann emellertid icke dåvarande Kungl. Maj:ts bifall. Nu kan man ju säga, om man skall draga konsekvensen av vad föregående talare yttrade, att det icke borde stanna vid att låta detta verka retroaktivt för 1914, utan det borde verka retroaktivt ända från 1908 till 1915. Med det ovan anförda för ögonen är det viktigt att icke frångå de grundsatser, statsutskottet i allmänhet följer vid uppgörande av statsregleringen. Det är nödvändigt tillse, att bestämmelserna icke få verka retroaktivt och att budgeten för ett senare år icke belastas med utgifter, som borde hava kommit på ett föregående år. Detta är ett observandum för alla vederbörande. De måste vänjas vid att göra sina framställningar så tidigt, att utgifterna komma på det rätta årets budget. Nu är jag den förste att erkänna, att det finnes många fall, då det icke är möjligt för vederbörande att med sådant förutseende få sina framställningar in i rätt tid. Och andra fall kunna givas, då sådana ömmande omständigheter föreligga, att ett frångående av förut tillämpade principer mycket väl låter sig motiveras. Jag tror emellertid knappast att, när man undersöker denna fråga, det skall finnas att sådana ömmande omständigheter här föreligga, att ett frångående av en princip, som allmänneligen tillämpats, är berättigat. Särskilda utskottet har i detta fall följt grundsatser, som plägat vara vägledande för statsutskottet. Det har visserligen en och annan gång inträffat att statsutskottet gjort avsteg från denna princip, men då hava mycket starka skäl förelegat. Däremot har det oftare inträffat, att särskilda utskott eller andra utskott än statsutskottet frångått denna princip, och sålunda har det skapats prejudikat, som man i fortsättningen icke underlåtit att replera på förhållanden, som det varit svårt för statsutskottet att sedan komma till rätta med. Detta är en synpunkt, som icke alldeles bör förbises. Jag tror därför, att kammaren i alla händelser handlar försiktigast och klokast, därest den bifaller Kungl. Maj:ts proposition och särskilda utskottets hemställan, vartill jag yrkar bifall.

Om tilldelande av mötesbidrag åt vissa officerare och underofficerare.

(Forts.)

Herr Dahl: Sedan motionen erhållit ett värdefullt stöd av den ärade reservanten, torde det tillåtas mig att, utan att riskera att anses alltför förmäten, taga kammarens tid något i anspråk, för att till vad greve Hamilton anförde ytterligare foga ett par synpunkter.

Jag vill först i korthet bemöta herr Kvarnzelius. Han förmenade att, om man droge konsekvensen av de skäl greve Hamilton anförde, borde rättvisligen samma bidrag som ifrågasatts

*Om tilldelande
av mötesbidrag
åt vissa officerare
och underofficerare.*

(Forts.)

här utgå icke endast för år 1914 utan ända från år 1908. Ja, man skulle kunna säga, att det vore nog verklig rättvisa, men det föreligger i alla fall ett särskilt skäl just beträffande år 1914, därför att från och med det året skulle härordningsreformen i sina huvudsakliga delar vara slutligt genomförd.

Herr Kvarnzelius erinrade om att ett avslag här på motionen borde vara ett observandum för vederbörande att i god tid komma in med sina krav. I det avseendet har redan greve Hamilton fullständigt vederlagt herr Kvarnzelius. Han påpekade nämligen, att det ingalunda berodde på ett förbiseende av de militära myndigheterna. De hade knappt haft tillfälle att tidigare komma fram med detta speciella anslagskrav, sedan de förut nedlagt det hos Kungl. Maj:t och under sådana förhållanden ansågo sig hava anledning förvänta, att Kungl. Maj:t skulle skänka det vederbörligt beaktande. Så vitt jag förstår, föreligger i det här avseendet ett förbiseende från Kungl. Maj:ts sida, som icke i proposition till 1913 års riksdag sökte tillförsäkra dessa officerare samma förmån, som Kungl. Maj:t föreslagit såsom en på billighet och rättvisa grundad gottgörelse för år 1915 och för vilken kunde presteras lika fullgoda skäl i avseende å 1914 som 1915.

Arméförvaltningen och Kungl. Maj:t hava ytterst grundat sitt omdöme om billigheten på det uttalandet från 1912 av förstnämnda myndighet att, därest av någon anledning uppförandet av de nya kasernerna för någon del av de hittills icke kasernerade regementena komme att utsträckas över den ursprungligen beräknade tiden, det framledes borde tagas i övervägande, om officerarna och underofficerarna borde beredas särskild gottgörelse. Det bör nog, för att man skall rätt fatta innebörden av denna framställning, vara skäl att något erinra sig vad regering och riksdag egentligen avsett i fråga om kasernernas uppförande. Jag skall i största korthet erinra om några uttalanden i frågan.

1901 i propositionen angående härordningsreformen androg dåvarande departementschefen följande. Han framhöll nödvändigheten därav att byggnadsarbetena med sådan kraft bedreves, att svårigheterna med ordnandet av truppernas förläggning under övergångstiden kunde i möjligaste mån övervinnas. Nämnda svårigheter måste i synnerhet bliva högst avsevärda på sjunde övergångsåret, då de värnpliktigas vinterförläggning skulle taga sin början, därest icke byggnadsanslagen för 1—6 året varit tillräckliga att bestrida uppförandet av åtminstone större delen av de för kasernetablissemangen erforderliga byggnaderna. Det förutsattes alltså då, att redan vid utgången av de första sex åren skulle samtliga kasernetablissemang vara till större del färdigställda.

1906 yttrade föredragande departementschefen i Kungl. Maj:t i proposition angående anslag till kasernetablissemang: »Av flera skäl skulle det visserligen vara önskvärt, att byggnadsarbe-

tena kunde så bedrivas, att etablissemangen kunde fullbordas till hösten 1909, men då stora svårigheter kunna möta etc., synes mig byggnadstiden icke böra beräknas kortare än fyra år (1907—1910).»

Om tilldelande av mötesbidrag åt vissa officerare och underofficerare.

(Forts.)

Statsutskottet anförde i sitt utlåtande angående detta ärendet följande: »Statsutskottet utgår från den förutsättningen, att beviljande av nödiga medel för övriga kaserner nu ej längre kan uppskjutas utan svåra olägenheter för de värnpliktiga, vilka från och med 1909 få sina vapenövningar förlagda till vintern.»

Slutligen vill jag erinra om vad riksdagen skrev 1909 i samma ärende. Riksdagen yttrar sålunda: »Riksdagen hyser den förhoppningen, att kasernbyggnadsarbetena, vilkas påbörjande beklagligen fördröjts långt utöver den ursprungligen beräknade tiden, komma att bedrivas med all den kraft som erfordras för att några större svårigheter av nämnda dröjsmål icke må uppkomma.»

Var man för övrigt blickar i handlingarna angående dessa byggnader under detta ärendes tidigare behandling finner man aldrig ifrågasättas annat, än att kasernerna skulle vara färdiga till dess organisationen var genomförd. Man har aldrig förutsatt annat, än att dessa officers- och underofficerskårer skulle hava förmånen att kunna få sina bostäder omedelbart invid de platser där de skulle fullgöra större delen av sin tjänstgöring. Den förutsättningen har icke inträtt. Därigenom hava dessa officerare och underofficerare kommit i en väsentligt ogynnsammare ställning än andra officerare och underofficerare. Är det icke rimligt, att dessa kårer från tiden då härordningen skulle vara genomförd beredes gottgörelse för de direkta utgifter de fått vidkännas för fullgörande av sina tjänstealliganden.

Det talas ofta i annat sammanhang om militär åskådning och militär uppfattning. Det vore önskligt, om det bleve en gemensam åskådning för militära och civila förhållanden i övrigt, så att den även komme att omfatta berättigade militära anspråk. Jag beder att här få göra ett tankeexperiment. Man må föreställa sig, att en civil tjänstemannakår t. ex. elementarlärarna i större utsträckning beordrades att på annan plats, än där de hade sin bostad, fullgöra sina tjänstealliganden, med risk att få vidkännas ekonomisk uppoffring. Jag tror, att det anspråk på gottgörelse, som då komme att framställas för denna tjänstgöring, skulle anses vara fullkomligt berättigad. Varför skola militära befattningsinnehavare ställas i en annan, ogynnsammare ställning? Jag tror, såsom jag sökt framhålla i motiönen och som av greve Hamilton understrukits, att billighet och rättvisa tala för beviljande av denna gottgörelse. Visserligen har man förklarat, att förslaget ur budgetsynpunkt vore betänkligt, och det kan ju vara riktigt, men att därigenom det allmänna värdet av denna princip skulle förringas kan man väl på goda grunder bestrida. Regeln bestyrkes just av de undantag som i särskilda fall medgivs, och jag föreställer mig, att

Om tilldelande ett sådant undantagsfall här är för handen. Därför, herr talman, av mötesbidrag hemställer jag om bifall till greve Hamiltons reservation. åt vissa officerare och underofficerare.

(Forts.)

Herr Eriesson, A aby: Endast några få ord. Jag anser, att officers- och underofficerskårerna onekligen lidit ganska mycket under den långa övergångstiden för 1901 års härordning, som 1913 gick till ända. Under tiden ha framställts krav på lindring i förhållandena, men dessa ha avvisats. Men det har ställts i utsikt, att förhållandena skulle bliva ändrade efter 1913. Så har emellertid icke blivit fallet, och jag skall be att här få visa huru dessa kårer haft det ställt under sista tiden. De äro bosatta i de städer, där deras regementen äro förlagda, men vistas på mötesplatserna flera mil därifrån, där möten pågå under 5 å 6 månader av året. Dessutom kommenderas de till skolor, förlagda på orter, där det finnes kaserner. Nu kan man tänka sig, huru det skall vara för officerarna och icke minst för underofficerarna, om de äro gifta och hava hushåll med familjen boende kvar å förläggningssorten vilka utgifter det för med sig för dessa personer att leva på hotell och i officersmässor. Det kanske icke är främmande för herrarna i dessa dagar vad detta kostar. Vi ha dock 10 kronor om dagen, men dessa officerare ha respektive 3, 4 å 5 kronor om dagen. Deras lönerreglering är så gammal som sedan slutet av 1870-talet. Alla dessa sammanstående omständigheter göra, att jag anser billigt och rättvist att bifalla reservationen, vilken jag hoppas skall vinna anklång i denna kammare .

Herr Hedenlund: Jag vill icke förlänga debatten genom upprepane av de skäl som här anförts för och emot, men jag vill dock hava uttalat, att jag varken av de i utskottets magra motivering åberopade principiella skäl eller av vad utskottets representant här i kammaren, herr Kvarnzelius, anført kunnat finna mig så övertygad, att jag kan förmå mig att övergiva vad greve Hamilton kallade billighet och rättvisa och rösta med utskottet. Själv bor jag en kortare tid varje år strax invid en efterbliven mötesplats och har haft de amplaste tillfällen att se med vilka svårigheter det är förenat för dessa officerare och underofficerare att skaffa sig lämpliga bostäder och vilka extra ekonomiska uppoffringar dessa bostäder vart år förorsaka dem.

Mer än en gång har jag varit med om att denna kammare haft mod och högsintheit nog att skjuta principiella betänkligheter åt sidan, när det gällt att tillgodose billiga och rättvisa krav, och därför tvekar jag icke att även jag yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av greve Hamilton och herr Andersson i Skivarp avgivna reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bi-

fall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå utskottets hemställan, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Om tilldelande av mötesbidrag åt vissa officerare och underofficerare.
(Forts.)

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på antagande av det förslag, som innefattades i reservationen, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den vid punkten 25 av första särskilda utskottets utlåtande nr 1 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 47.

Punkten 26.

Kungl. Maj:t hade i punkt 27 av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att för beredande enligt statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden den 14 maj 1914 avgivna grunder av ett provisoriskt avlöningstillägg åt officerare och underofficerare med vederlikar vid Bodens trupper å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 60,000 kronor.

Om provisoriskt avlöningstillägg åt officerare m. fl. vid Bodens trupper.

Uti en inom första kammaren avgiven, till utskottet hänvisad motion nr 53 hade herr *H. Börklund* hemställt, att det av Kungl. Maj:t begärda förslagsanslag för beredande av provisoriskt avlöningstillägg åt officerare och underofficerare med vederlikar vid Bodens trupper måtte utsträckas att omfatta även provisoriskt avlöningstillägg med 150 kronor om året åt underofficerare med vederlikar vid de i Umeå, Östersund och Sollefteå förlagda trupper samt att för den skull anslaget måtte höjas till förslagsvis 96,000 kronor.

Vidare hade herrar *A. J. Wedin* och *E. F. Hellberg* i Lycksele uti en inom andra kammaren avgiven motion nr 154 hemställt, att riksdagen med ändring av vad som föreslagits i den vid denna riks-

Första kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 30. 4

Om provisoriskt avlöningstillägg åt officerare m. Å. vid Bodens trupper.
(Forts.)

dag avlämnade statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, 27 punkten, måtte besluta, att för beredande av ett provisoriskt avlöningstillägg åt underofficerare med vederlikar vid Bodens trupper samt vid de i Umeå, Östesund och Sollefteå förlagda trupper, beräknat att utgå med 200 kronor om året åt dem vid Boden och med 150 kronor om året åt de övriga, å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 60,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återopade grunder hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å herrar Biörklunds samt herrar Wedins och Hellbergs ovanberörda motioner, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte för beredande, enligt de i statsrådsprotokollet över lantförsvärens den 14 maj 1914 angivna grunder, av ett provisoriskt avlöningstillägg åt officerare och underofficerare med vederlikar vid Bodens trupper å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag av 60,000 kronor.

Herr Biörklund: Sedan Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln föreslagit ett provisoriskt avlöningstillägg på 200 kronor åt officerare och underofficerare med vederlikar vid Bodens trupper, föreslog jag i min motion, att det provisoriska lönetillägget skulle utsträckas att omfatta jämväl underofficerare med vederlikar vid de i Umeå, Östersund och Sollefteå förlagda trupper, på det sätt, att i stället för 200 kronor till befälet och underbefälet i Boden skulle utgå 150 kronor till underofficerarne i Umeå, Östersund och Sollefteå, och att för att bestrida denna kostnad det extra anslaget skulle höjas från av Kungl. Maj:t föreslagna 60,000 kronor till 96,000 kronor. Nu säger utskottet, att enligt utskottets uppfattning äro förhållandena i Umeå, Östersund och Sollefteå ingalunda likartade med dem i Boden i de avseenden varom nu är fråga. Det var till följd av besvärliga transportkostnader, dyrare kommunalutskylder, större åtgång av och dyrare pris på ved och lyse än annorstädes samt på grund av behovet av särskilda vinterutrustningspersedlar och därav orsakade ökade kostnader i dessa nordliga trakter som avlöningen borde höjas.

Utskottet återopar nu emot mig, att arméförvaltningen icke funnit förhållandena jämnställda i fråga om de av mig angivna orterna med dem i Boden. Men det påståendet är nog icke alldeles fullkomligt juste. Jag har icke påstått, att förhållandena voro lika i de tre orterna med dem i Boden i alla nu nämnda avseenden, utan jag har påstått likhet råda endast i vissa avseenden. Till följd därav har också det belopp, som av mig i motionen begärts, satts till 150 kronor, således mindre än det av Kungl. Maj:t begärda beloppet, 200 kronor för dem i Boden. Och arméförvaltningen har på sin tid erkänt, att de klimatiska förhållandena nog påkalla större åtgång av belysning och bränsle i Umeå, Östersund och Sollefteå än på andra förlägningsorter, och har

medgivit, att behovet av varma utrustningspersedlar är större på de tre av mig avsedda orterna än på övriga orter i mellersta eller södra Sverige.

Utskottet säger, att ett bifall till min motion skulle kunna leda till konsekvenser, vilka utskottet icke är i tillfälle att nu bedöma. Men när förhållandet är sådant, att man måste erkänna, något som arméförvaltningen också vitsordat, att vinterutrustning för underofficerarna i Umeå, Östersund och Sollefteå medför särskilda kostnader, och de underofficerskommittéerade, som på sin tid sökte få fram en förbättring, uppgivit varutav dessa vinterutrustningspersedlar skulle bestå, vad de skulle kosta i anskaffning och årlig förbrukning och erinrat om att de bestå av pälskappa, livpäls, sovsäck, pjäxor, strumpskaft, filtsockor, pälsmössa, pälshandskar, halsskydd, ylletröja samt skidor med stavar och bindslen för en sammanlagd anskaffningskostnad av 301 kronor 75 öre samt med en årlig underhållskostnad av 146 kronor 75 öre, borde det väl också erkännas, att konsekvenserna av ett bifall till motionen icke vore så farliga, att de icke borde kunnat av utskottet överblickas, helst som ostridigt torde vara, att motsvarande vinterutrustningspersedlar åtminstone i mycket ringa mån erfordras på andra ställen i Sverige än i Boden och de tre platser, som i motionen omnämnas. När årskostnaden för dessa persedlar gå till kronor 146:75 och jag däri icke inräknat någon ökad kostnad alls för lyse å de tre norra orterna, må det vara mera blygsamt än tvärtom att sätta summan till 150 kronor. Jag kan icke för min del se annat än att billigheten talar för en sådan extra förhöjning; och konsekvensen synes mig rättvisligen fordra att, då riksdagen beviljar ett avlöningstillägg av 200 kronor för Boden, den även bör bevilja 150 kronor för Umeå, Östersund och Sollefteå. Jag får fördenskull hemställa, att riksdagen ville bifalla den i motionen framställda begäran, att det av Kungl. Maj:t begärda förslagsanslag för beredande av provisoriskt avlöningstillägg åt officerare och underofficerare med vederlikar vid Bodens trupper måtte utsträckas att omfatta även provisoriskt avlöningstillägg med 150 kronor om året åt underofficerare med vederlikar vid de i Umeå, Östersund och Sollefteå förlagda trupper samt att för den skull anslaget måtte höjas till förslagsvis 96,000 kronor.

Enligt av sakkunniga på detta område gjord beräkning skulle utgiften gå upp till 36,000 kronor. Om detta belopp lägges till den av Kungl. Maj:t begärda summan, 60,000, skulle hela kostnaden uppgå till 96,000 kronor. Jag hemställer om bifall till motionen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande punkt allenast yrkats, av herr *Björklund*, att kammaren skulle bifalla den av honom i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av berörda yrkande; och

Om provisoriskt avlöningstillägg åt officerare m. fl. vid Bodens trupper.
(Forts.)

Om proviso- förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja be-
riskt avlö- svarad.
ningstillägg åt

officerare m.
fl. vid Bodens
trupper.

(Forts.)

Punkterna 27—29.

Lades till handlingarna.

Punkten 30.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 31 och 32.

Lades till handlingarna.

Punkterna 33—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 40 och 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 55 och 56.

Lades till handlingarna.

Punkterna 57 och 58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 59 och 60.

Lades till handlingarna.

Punkten 61.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63 och 64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första särskilda utskottets den 4 och 7 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av åtskilliga kostnader för vissa nya byggnader vid armén;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett vinterstall vid Norrlands artilleriregementes kasern-etablissemang i Östersund m. m.; samt

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ångpanneanläggning m. m. för Göta livgarde,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga propositioner:

nr 186, angående uppförande av en byggnad för vaktmästarebo-städer vid naturhistoriska riksmuseets nybyggnad å Djurgårds-Fre-scati;

nr 218, angående understöd åt arbetaren vid mynttillverkningen M. R. Berggren;

nr 220, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter lantbrukaren Jöns Johnssons i Kyllingaröd hustru Anne Kerstine, född Nilsson;

nr 221, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter smeden Viktor Engman från Sturehof;

nr 222, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre folkskolläraren Carl Johan Carlstens i Bonäs hustru Anna Kristina Carlsten, född Malmgren;

nr 223, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Johan Wilhelm Johanssons i Mycklinge hustru Johanna Lovisa Johansson, född Larsdotter; samt

nr 224, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Hedda Jansson från Lindby.

Föredrogs och hänvisades till bankoutsrottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade nådiga proposition nr 197, angående pension åt kaptenen, kommissionslantmätaren M. W. Huss.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet följande under dagen avlämnade nådiga propositioner:

- nr 180, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Jursla nr 1 i Östergötlands län;
- nr 196, angående ersättning till landsting och vissa städer samt hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel;
- nr 198, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Jönninge nr 1 i Uppsala län;
- nr 199, angående upplåtelse av lägenheter från förra militiebostället Grytaby nr 1 m. m. i Uppsala län;
- nr 200, angående upplåtande av lägenheter från Älvkarleby kungsgård i Uppsala län;
- nr 201, angående försäljning av förra militiebostället Torsberga nr 1, med underlydande i Södermanlands län;
- nr 202, angående upplåtande av lägenheter m. m. från förra häradshövdingbostället Stora Yshult nr 1 i Östergötlands län;
- nr 203, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Olseröd nr 11, 12 med Olseröd nr 14 i Kristianstads län;
- nr 204, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Haglösa nr 18 i Malmöhus län;
- nr 205, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Humlekärr Väster nr 1 och Hammar Väster nr 1 i Göteborgs och Bohus län;
- nr 206, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Tånga nr 1 i Göteborgs och Bohus län;
- nr 207, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Götala nr 1, 2 i Skaraborgs län;
- nr 208, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Havstena nr 9 Storegården i Skaraborgs län;
- nr 209, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Timmersdala nr 4 Munkagård med Timmersdala nr 7 i Skaraborgs län;
- nr 210, angående upplåtande av lägenheter från till Vassgårda kronopark i Värmlands och Örebro län hörande fastigheter;
- nr 211, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ålsta nr 3 och 5 i Örebro län;
- nr 212, angående upplåtande av lägenheter från förra häradshövdingbostället Mälby nr 3 och 4 i Västmanlands län;
- nr 213, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Lådberga nr 2 med Eknö nr 2 i Västmanlands län;
- nr 214, angående försäljning till Grängesbergs bostadsförening u. p. a. av visst område av Björnhyttans kronopark i Kopparbergs län;

nr 215, angående ändrade villkor för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget;

nr 216, angående ändrade villkor för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget;

nr 219, angående försäljning av den tullverket tillhöriga fastigheten $\frac{1}{8}$ mantal Hamngården nr 1 i Västergarns socken av Gottlands län; samt

nr 225, angående försäljning av den till Lunde förra tullstation hörande fastigheten med därå befintliga byggnader m. m.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition nr 217, med förslag dels till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 9, 14, 15, 23, 26, 31 och 37 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock till lag om tilllägg till 37 § i samma lag.

Anmälades och bordlades

statutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå statens vattenfallsverk;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be- myndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja till statens kraft- verk hörande elektriska ledningsnät m.m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå under civildepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 28, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositio- nen gjorda framställning om ökning av fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri, *dels ock* Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag för täckande av förvaltningskostnaderna för nämnda lånefond år 1915; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående över- förande av visst belopp till den i 19 § av lagen angående rätt till pen- sion för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 omförmäl- da fond;

lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts pro- position med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 § i förordnin- gen angående patent den 16 maj 1884, lag om ändrad lydelse av 4 och 16 §§ i lagen om skydd för varumärken den 5 juli 1884 samt lag om ändrad lydelse av 20 § i lagen om skydd för vissa mönster och modeller den 10 juli 1899; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av herr Steffens motion nr 60 angående utredning om möjligheterna och sättet för åstadkommande av större ändamålsen-

lighet och rättvisa uti beskattningen till stat och kommun samt större planmässighet i den offentliga inkomsthushållningen över huvud.

Justerades femton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,17 e. m..

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
